



“Een grote drempel voor deelname is onwetendheid”

Onderzoek naar welke factoren een rol spelen in het stimuleren van laagtaalvaardige ouders om hun kinderen (blijvend) te laten deelnemen aan taalstimulerende activiteiten.

**Colofon**

Deze publicatie is opgesteld in opdracht van Stichting Lezen en Schrijven en uitgevoerd door ITTA UVA B.V.

Drs. Elwine Halewijn
Drs. Yaël Latuny
Drs. Bart Siekman
m.m.v. Amber te Velde

Deze publicatie is onderdeel van de Aanpak laaggeletterdheid in gemeenten. Stichting Lezen en Schrijven ondersteunt gemeenten bij de aanpak van laaggeletterdheid. Dit wordt gefinancierd door de Rijksoverheid binnen het programma Tel mee met Taal.

Stichting Lezen en Schrijven
Bezuidenhoutseweg 60
2594 AW Den Haag
070 - 302 26 60
info@lezenenschrijven.nl
lezenenschrijven.nl

Mei 2023
© Stichting Lezen en Schrijven



Inhoud

Samenvatting.....	3
Voorwoord.....	6
1 Inleiding, onderzoeksvragen en methode van onderzoek.....	8
1.1 Inleiding	8
1.2 Omschrijving van de context	9
1.3 Onderzoeksvraag	14
1.4 Methode van onderzoek	15
2 Resultaten	17
2.1 Inzichten uit de literatuur	17
2.2 Het perspectief van de ouders	20
2.3 Het perspectief van professionals	26
3 Conclusies en aanbevelingen	32
3.1 Wat valt op?	32
3.2 Aanbevelingen om ouders bewust te maken en te laten deelnemen	33
3.3 Aanbevelingen voor vervolg	37
Literatuur	40
Gebruikte literatuur voor de inleiding	40
Referenties deskresearch	40
Bijlage I – Overzicht van alle betrokkenen	45
Bijlage II – Overzicht focusgroepen	46
Bijlage III – Interviewleidraad professionals	48
Bijlage IV – Interviewleidraad focusgroepen ouders	53



Samenvatting

Ouders van jonge kinderen en laaggeletterdheid

Taalontwikkeling van jonge kinderen (0-4 jaar) is van grote invloed op de lees- en schrijfvaardigheid. Ouders spelen een cruciale rol in de taalontwikkeling van hun kinderen, maar de mogelijkheden voor taalontwikkeling zijn niet gelijk verdeeld over de verschillende gezinnen. Om kinderen in taalarme thuisomgevingen gelijke kansen te bieden, kan extra ondersteuning helpen. Zo kunnen programma's voor voorschools onderwijs de taalontwikkeling van kinderen ondersteunen, met name in gezinnen waar dit niet vanzelfsprekend is. In Nederland betreft dit ongeveer 1 op de 9 ouders die laaggeletterd zijn, zowel ouders met een Nederlandse achtergrond (NT1), als ouders met een niet-Nederlandse achtergrond (NT2). Ouders die hun kinderen deel laten nemen aan taalstimulerende activiteiten hebben deze activiteiten via hun sociale netwerk weten te vinden.

Dit onderzoek wil inzichten en instrumenten aanreiken om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk ouders, voor wie het bieden van een taalrijke omgeving minder vanzelfsprekend is, gestimuleerd worden om hun kinderen naar taalstimulerende activiteiten te brengen. Taalstimulerende activiteiten worden vaak alleen in het Nederlands aangeboden. Daarom richt dit onderzoek zich specifiek op deelname aan taalstimulerende activiteiten voor de ontwikkeling van Nederlandse taalvaardigheid bij kinderen.

De doelgroep van dit onderzoek zijn ouders van kinderen jonger dan 4 jaar, inclusief zwangerschap, die beperkte basisvaardigheden hebben, een lage sociaaleconomische status, weinig inkomen en/of in aanhoudende armoede leven.

Het onderzoek bestaat uit drie delen, waarbij in elk deel verschillende aspecten van de onderzoeksvraag worden onderzocht. Het eerste deel bestaat uit deskresearch waarbij literatuur wordt onderzocht om te bepalen welke factoren bekend zijn die laaggeletterde ouders beïnvloeden. Het tweede en derde deel bestaan uit focusgroepen met respectievelijk ouders en professionals om inzicht te krijgen in hun perspectieven en ervaringen. De studie maakt gebruik van een verscheidenheid aan professionals, zoals bibliothecarissen en gezondheidswerkers, en de ouders komen uit verschillende culturele subgroepen.

Voorwaarden voor ouders hun kinderen deel te laten nemen aan taalactiviteiten

De literatuur toont aan dat het faciliteren van ontmoeting en gesprek tussen ouders en het inzetten van bruggenbouwers en ervaringsdeskundigen kan bijdragen aan bewustwording en deelname aan aanbod. Ook laagdrempelige benadering, informatie in meerdere talen, randvoorwaarden zoals locatie en groepsgrootte, veiligheid en klik met leidsters/PM'ers en voldoende bestaanszekerheid zijn belangrijk voor ouders om te kiezen voor bepaald aanbod. Voor NT2-ouders is er behoefte aan positieve aandacht voor meertaligheid, het betrekken van migrantenorganisaties en aandacht voor



culturele verschillen en inclusiviteit. Ook het opbouwen van een vertrouwensband en het vergroten van zelfvertrouwen en kennis over opvoeding en taalontwikkeling van ouders zijn belangrijk.

Ouders vinden de taalontwikkeling van hun kinderen de belangrijkste reden om deel te nemen aan taalstimulerende activiteiten. Dit geldt voor zowel NT1- als NT2-ouders. Ze willen voorkomen dat hun kinderen een taalachterstand oplopen en hopen dat hun kinderen zich kunnen ontwikkelen binnen de Nederlandse samenleving. NT2-ouders zijn niet altijd bewust van hun eigen rol bij de taalontwikkeling van hun kinderen. Een vertrouwde sfeer en een welkom en veilig klimaat stimuleren ouders om deel te nemen aan taalstimulerende activiteiten.

In een minder taalrijke omgeving zijn vertrouwde mensen in iemands netwerk, zoals familie, vrienden en andere ouders, cruciaal voor zowel NT1 (Nederlands als moedertaal) als NT2 (andere moedertaal) ouders. Belangrijk voor deelname aan activiteiten is dat er geen of lage kosten aan verbonden zijn en dat de locatie waar de activiteit plaatsvindt makkelijk te bereiken is. Ouders die wel meedoen zijn positief over de activiteiten, sommige ouders doen mee, anderen gebruiken de tijd dat hun kind deelneemt aan een activiteit om een moment voor zichzelf te hebben.

Een drempel om zelf mee te doen met de activiteiten is het niet goed genoeg machtig zijn van de Nederlandse taal of het gevoel van te weinig deskundig zijn om met de gebruikte materialen te werken. NT2-ouders voelen zich daarnaast vaak geïsoleerd door een kleiner netwerk of een gebrek aan aanwezigheid van familie en vrienden. Zij vertrouwen op contactpersonen van organisaties die zich richten op gelijke kansen voor kinderen of aanbieders van kinderopvang, die advies, informatie en een luisterend oor bieden. De rol van contactpersonen zoals taalmaatjes, zorgverleners en maatschappelijk werkers is cruciaal voor NT2-ouders, die mogelijk geen toegang hebben tot hun eigen netwerken voor hulp en steun. Ouders nemen in eerste instantie adviezen aan van mensen uit hun eigen sociale omgeving, eerder dan van instanties, die worden niet altijd vertrouwd.

De visie van professionals

De geïnterviewde professionals geven aan dat het moeilijk is om zowel NT1- als NT2-ouders te bereiken, en dat persoonlijk contact essentieel is om hun vertrouwen te winnen. Daarnaast zijn sociale netwerken rondom ouders belangrijk om ouders te stimuleren, maar NT2-ouders hebben vaak geen relevante connecties, waardoor ze moeilijker te bereiken zijn. Professionals willen het netwerk van NT2-ouders uitbreiden door persoonlijke contacten te leggen, hen voor te stellen aan andere ouders en sleutelpersonen in te schakelen. Zij geloven ook dat rolmodellen essentieel zijn om het belang van taal en geletterdheid aan ouders te laten zien, met name aan NT2-ouders die andere gewoonten en gebruiken kunnen hebben. Professionals volgen het VAT-model, dat inhoudt dat de ouders worden gevolgd, met elkaar in contact komen en vervolgens input leveren, zodat de professional de ouder diensten aanbiedt die aan hun specifieke behoeften voldoen. In het algemeen zijn persoonlijk contact, modelvorming en begrip voor culturele verschillen belangrijke aspecten van het stimuleren van ouders om hun kind te laten deelnemen aan taalstimulerende activiteiten.



Aanbevelingen voor de praktijk

Uit het onderzoek blijkt dat een netwerk van ouders essentieel is, aangezien ouders die op de hoogte zijn van de mogelijkheden hun kinderen eerder zullen aanmoedigen om deel te nemen aan taalstimulerende activiteiten. Bovendien voelen ouders zich meer op hun gemak als ze een vertrouwd persoon kennen die hen kan helpen toegang te krijgen tot de activiteiten. Professionals moeten ervoor zorgen dat ouders toegang hebben tot deze activiteiten door rekening te houden met de timing, de kosten en de locatie. Ook is het belangrijk dat aanbod vrijblijvend is. Organisaties zetten om ouders te bereiken vaak sleutelpersonen in die kennis hebben van de taal en cultuur van de ouders. Daarbij is het van belang dat er korte lijntjes zijn en er weinig personeelwisselingen plaatsvinden.

Er zijn ook enkele verschillen tussen NT1- en NT2-ouders; de laatste voelen zich onzekerder over hun taalvaardigheid en gaan daardoor niet vaak met hun kinderen naar taalstimulerende activiteiten. Daarnaast denken NT1-ouders dat VVE (Voor- en Vroegschoolse Educatie en Opvang) eerder voor ouders met een migratieachtergrond is dan voor henzelf.

Het creëren van een netwerk van ouders, het tonen van voorbeelden en het gebruik van mond-tot-mondreclame zijn enkele strategieën om ouders bewust te maken. Het aanbod moet voldoen aan de wensen en mogelijkheden van ouders, met betrekking tot de locatie, de openingstijden en de kosten. Ook is het essentieel om een inclusieve, cultureel gevoelige aanpak te hanteren om ouders te bereiken en te betrekken, ongeacht hun culturele achtergrond, en ervoor te zorgen dat zij zich comfortabel en erkend voelen in het programma.

Het is belangrijk om ouders actief te betrekken, een vertrouwde omgeving te creëren en samenwerking met partners te bevorderen. Het aanbod moet ook aansluiten bij de ontwikkeling van ouders en de mogelijkheid bieden om in de eigen taal te communiceren. Het verspreiden van kennis, het monitoren van activiteiten en het betrekken van gastouders zijn ook aanbevelingen. Het is aan te bevelen de kennis die uit dit onderzoek wordt opgehaald breed te verspreiden bij organisaties die werken met ouders van jonge kinderen.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Voor vervolgonderzoek wordt onder andere voorgesteld om het netwerk van laaggeletterde ouders te vergroten en te onderzoeken hoe ouders kunnen worden bereikt en gestimuleerd om deel te nemen, zelfs als ze te veel andere zaken aan hun hoofd hebben. Verder wordt aanbevolen om in te zetten op kwalitatief goed aanbod en dit te monitoren, en daarnaast in hoeverre professionals voldoende kennis hebben van het aanbod en hoe professionals het persoonlijk contact met de ouders concreet kunnen bewerkstelligen.



Voorwoord

In Nederland hebben ruim 3 miljoen ouders minderjarige kinderen. Van deze ouders heeft zo'n 11 procent (333.000 mensen) moeite met de basisvaardigheden lezen, schrijven en/of rekenen. Vaak hebben ze ook moeite hun weg online te vinden. Dat is 1 op de 9 ouders. Kinderen die in gezinnen opgroeien met laaggeletterde ouders, hebben zelf 3 keer meer kans om laaggeletterd te worden dan andere kinderen. Deze overdracht van laaggeletterdheid van de ene generatie op de volgende moet stoppen.

Het is bekend dat taalontwikkeling van cruciaal belang is voor het succes van een kind in het latere leven. Het is daarom van groot belang dat ouders hun kinderen stimuleren om taalvaardigheden te ontwikkelen vanaf een jonge leeftijd. Echter, niet alle ouders hebben de vaardigheden of de middelen om dit te doen. Ook zijn veel ouders zich er niet bewust van dat ze een belangrijke rol spelen in de taal- en schoolontwikkeling van hun kind. Vooral laaggeletterde ouders hebben vaak moeite met het ondersteunen van de taalontwikkeling van hun kinderen. Daardoor hebben kinderen van laaggeletterde ouders vaak al op 2-jarige leeftijd een taalachterstand. Zij starten met een te kleine woordenschat aan de basisschool en veel kinderen halen deze achterstand daarna niet meer in. Een van de dingen die ouders kunnen doen is hun kinderen stimuleren om deel te nemen aan taalstimulerende activiteiten. Om erachter te komen hoe ouders daartoe te bewegen, is onderzoek nodig.

Dit onderzoek richt zich daarom op het motiveren van laaggeletterde ouders om hun jonge kinderen deel te laten nemen aan taalactiviteiten. Het doel is om te onderzoeken welke methoden het meest effectief zijn om deze ouders te informeren over dergelijke taalactiviteiten en hen te stimuleren hun kinderen hieraan deel te laten nemen. Dit onderzoek is van groot belang, omdat het kan bijdragen aan het verbeteren van de kansen van kinderen uit laaggeletterde gezinnen. Het kan ouders helpen om de vaardigheden en het zelfvertrouwen te ontwikkelen om hun kinderen te ondersteunen en hun kinderen te stimuleren blijvend deel te nemen aan taalactiviteiten. Dit kan op zijn beurt bij de kinderen leiden tot betere prestaties op school en meer succes later in het leven. In dit rapport is een aantal aanbevelingen opgenomen, zowel voor de dagelijkse praktijk van de professional die werkt met laaggeletterde ouders, als voor vervolgonderzoek.



De resultaten van dit onderzoek helpen ons om beter te weten wat werkt in de aanpak van laaggeletterdheid en wat daarvoor nodig is. Op die manier hopen we de intergenerationele overdracht van laaggeletterdheid te verminderen. Want een samenleving wordt sterker als iedereen mee kan doen.

Geke van Velzen

Directeur-bestuurder Stichting Lezen en Schrijven





1 Inleiding, onderzoeksvragen en methode van onderzoek

1.1 Inleiding

Taalontwikkeling hangt sterk samen met de geletterde ontwikkeling van kinderen en is een belangrijke factor als het gaat om gelijke kansen¹. Ouders spelen een cruciale rol in de (taal)ontwikkeling van hun kinderen. Maar tussen verschillende ouders en gezinnen zijn de kansen als het gaat om taalontwikkeling niet gelijk verdeeld. In sommige gezinnen geven ouders een taliger voorbeeld en/of zijn zij actiever betrokken bij de taalontwikkeling van hun kinderen dan in andere gezinnen. Om ook kinderen in een minder kansrijke thuisomgeving gelijke(re) kansen te bieden als het gaat om taalontwikkeling kan extra ondersteuning helpen. Zo kunnen bijvoorbeeld voorzieningen uit de Voor- en Vroegschoolse Educatie (vve) ondersteunen bij de taalontwikkeling van kinderen, juist in die gezinnen waar dit geen vanzelfsprekendheid is.

Dit onderzoek moet inzicht en handvatten bieden die ervoor kunnen zorgen dat zoveel mogelijk ouders, bij wie het bieden van een taalrijke omgeving minder vanzelfsprekend is, van voorzieningen gebruik maken die hun kinderen ondersteunen in hun taalontwikkeling.

Meertalig opgroeien, je eerste taal goed ontwikkelen als voorwaarde voor het verwerven van een tweede taal en het ondersteunen van ouders bij het thuis creëren van een rijke taalleeromgeving in de eigen taal, zijn belangrijke elementen in de ontwikkeling van kinderen. De taalstimulerende activiteiten worden vaak alleen in het Nederlands aangeboden. Daarom focussen we dit onderzoek specifiek op deelname aan taalstimulerende activiteiten voor de ontwikkeling van de *Nederlandse taalvaardigheid* van het kind. Daarnaast zou aandacht moeten zijn voor de ontwikkeling van de eigen taal of talen, maar dat is buiten de scope van dit onderzoek. Dat wil niet zeggen dat we geen waarde hechten aan meertaligheid en thuistalen.

Meer lezen over gelijke kansen en taalontwikkeling?

www.basisvaardigheden.nl/kennisbank

www.bibliotheeknetwerk.nl/gezinsaanpak/gemeentelijke-gezinsaanpak-geletterdheid

www.kb.nl/over-ons/projecten/kwaliteitsimpuls-laagtaalvaardige-ouders

www.kohnstaminstituut.nl/gelijke-kansen/

www.lezenenschrijven.nl/over-laaggeletterdheid/gezin-en-preventie

www.ouderwijs.net/literatuur

¹ Zie voor een greep uit de beschikbare websites met informatie, onderzoeken en programma's met betrekking tot taalontwikkeling en gelijke kansen het kader op deze pagina.



1.2 Omschrijving van de context

Wie is de doelgroep?

We gaan in Nederland telkens uit van pakweg 1.3 miljoen laaggeletterde mensen tot 64 jaar. De definitie van *laaggeletterd* is daarbij, dat mensen op lezen en schrijven *onder* niveau 2F scoren. (2F is een taalniveau van het Referentiekader Taal dat de taalvaardigheid van moedertaalsprekers weergeeft (Ministerie van OCW, 2021). Niveau 2F is fundamenteel om een vmbo-opleiding en opleidingen op mbo 2 en 3 af te kunnen ronden). In het onderzoek van PIAAC (Buisman et al., 2013) zien we dat de meeste laaggeletterde mensen net onder dat niveau van 2F zitten. Dat betekent dat de meeste laaggeletterde mensen dus wel kunnen lezen en schrijven en dat ook kunnen toepassen in dagelijkse taken. Ze kunnen echter deze vaardigheden niet zo goed of minder goed gebruiken bij *bepaalde taken of situaties*. PIAAC laat ook zien dat veel (gedeeltelijk) laaggeletterden werk hebben en bijvoorbeeld een mbo-opleiding hebben gevolgd. PISA onderzoek toont aan dat mbo-studenten soms alsnog na hun afstuderen tot de groep laaggeletterden behoren, zelfs als ze een diploma halen. Dit zou dus ook voor laaggeletterde ouders met jonge kinderen kunnen gelden.

De doelgroep ‘mensen tot 64 jaar’ is erg breed. Wie zijn die ‘laaggeletterde ouders met jonge kinderen’? In elk geval heeft dit onderzoek betrekking op ouders van kinderen die jonger zijn dan 4 jaar – inclusief de zwangerschap (‘min-9 maanden’). We schetsen hieronder een breder beeld van deze doelgroep, op basis van cijfers die bekend zijn - met name PIAAC - en op basis van wat we in de praktijk zien. Precieze informatie over deze doelgroep ouders ontbreken.

Stichting Lezen en Schrijven schat in dat een op de negen ouders van jonge kinderen laaggeletterd is (Stichting Lezen & Schrijven, 2022). Vaak gaat het hierbij om ouders die beperkte basisvaardigheden hebben en een lage sociaal-economische status (SES), praktisch geschoold zijn, weinig inkomen hebben en in persistente armoede leven. Het betreft zowel NT2- als NT1 ouders. Laaggeletterde ouders zijn dus iets vaker werkend dan laaggeletterden zonder kinderen, maar het percentage laaggeletterde ouders dat werkt is fors lager dan het percentage niet-laaggeletterde ouders dat werkt. Kinderen van laaggeletterde ouders hebben dus veel vaker niet-werkende ouders dan kinderen van niet-laaggeletterde ouders."

De NT1-ouders zijn ouders die het Nederlands als (een) moedertaal hebben, maar moeite hebben met lezen en schrijven. Bij NT1-leerders is het beeld vooral dat van oudere, witte mensen. Dat beeld is – zoals hierboven al aangegeven - niet correct, maar bij NT1-ouders met jonge kinderen is de groep nog veel diverser. Behalve ouders met een Nederlandstalige achtergrond, zijn dat ook mensen die tweetalig zijn opgegroeid met een andere moedertaal. Denk aan Marokkaans-Nederlandse ouders van de 2^e of 3^e generatie of mensen met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. PIAAC laat ook goed zien dat de taalvaardigheid van jongere mensen over het algemeen hoger is dan van oudere mensen. Onze vaardigheden gaan achteruit als we ouder worden – tenzij we de vaardigheid



bijhouden. We kunnen aannemen, dat een groot deel van de *laaggeletterde ouders met jonge kinderen* - zeker de moeders – onder de 40 jaar is en dat de NT1-ouders onder de 30 jaar nog niet zo lang geleden naar school zijn geweest. Deze ouders zullen waarschijnlijk tussen 1F en 2F in scoren. En ook al beheerst iemand niveau 2F, dan nóg is niet gezegd dat diegene met de teksten van de overheid uit de voeten kan. Niveau 2F blijkt namelijk ook niet altijd voldoende om teksten van de overheid (taalniveau B1) (Ministerie van algemene zaken, 2021) te begrijpen. Beheersingsniveau zegt dus niet alles als het gaat om zelfstandig je weg kunnen vinden in de samenleving.

Met laagtaalvaardige NT2-ouders worden ouders bedoeld die een andere taal dan Nederlands als moedertaal hebben, die geen schoolloopbaan in het Nederlandse onderwijs hebben doorlopen, in het eigen land niet veel schoolervaring hebben en die als volwassene het Nederlands als tweede taal hebben geleerd. Het zijn dus ouders die zowel laaggeletterd als *laagtaalvaardig* zijn. Dat wil zeggen dat de ouders onder niveau B1 zitten op de vaardigheid spreken en schrijven. B1 is een van de niveaus uit het Europees Referentie Kader (ERK) van taalvaardigheid in een tweede taal, mensen op B1-niveau zijn onafhankelijke gebruikers (SLO, z.d.). Deze ouders zijn op latere leeftijd naar Nederland gekomen: als vluchteling of als partner van iemand die in Nederland woont. Met name onder de vluchtelingen die asiel hebben gekregen zitten mensen die nooit naar school geweest zijn of wel hebben leren lezen en schrijven, maar in een ander schrift of andere taal. (Expertisepunt Basisvaardigheden., 2022). Buitenlandse partners van Nederlanders moeten voordat zij naar Nederland komen in het buitenland een examen doen voordat ze naar Nederland mogen komen. Daardoor zijn de meeste van deze zogeheten ‘gezinsvormers’ wel al gealfabetiseerd in het Latijnse schrift, maar toch kunnen sommigen van hen toch ook laaggeletterd blijken (naast laagtaalvaardig).

Als we kijken naar de groep *zeer laaggeletterden* – onder 1F (het taalniveau na het volgen van basisonderwijs in Nederland), die ook het *technisch* lezen en schrijven nog niet voldoende onder de knie hebben - dan kunnen we voorzichtig aannemen dat dat vooral NT2-ers zijn en dan met name mensen met een vluchtelingenachtergrond. Laaggeletterde ouders die in Nederland naar school zijn geweest, zijn vaardig genoeg in technisch lezen en schrijven, maar zullen moeite hebben met taken waarvoor 2F nodig is.

En tot slot is er dan nog de groep laaggeletterde ouders die in hun eigen taal goed genoeg uit de voeten kunnen met lezen en schrijven, maar dat in Nederland niet kunnen omdat ze nu eenmaal de taal nog moeten leren. Zij zijn niet laaggeletterd, maar wel laagtaalvaardig. Ook voor hun kinderen is het zinvol om voor hun vierde jaar in een taalrijke omgeving hun Nederlands te ontwikkelen. Ook zij vallen onder de doelgroep.



Wat verstaan we onder aanbod?

We praten in dit onderzoek over aanbod en activiteiten die een taalrijke leeromgeving creëren die beschikbaar zijn voor kinderen in de leeftijd van 0 tot 4 jaar. Voor die kinderen betekent dat regulier aanbod (kinderopvang, vve) en andere activiteiten. Het gaat om aanvullende, georganiseerde en intentionele vormen van (taal)leren en ontwikkelen. Het gaat daarbij dus om vaste programma's, waarin een taalcomponent zit. Het betreft hier:

- 1 regulier aanbod, zoals voor- en vroegschoolse educatie (vve) voor kinderen die extra ondersteuning nodig hebben. Vve is bedoeld voor kinderen tussen de 2,5 en 6 jaar met een risico op achterstand, om onderwijskansen voor kinderen te vergroten. Door de vve hebben de kinderen een betere start op de basisschool. Vve kan dus als basis dienen om laaggeletterdheid tegen te gaan.
- 2 aanvullend onderwijs. Dit kan van alles zijn, maar de focus ligt daarbij op activiteiten *naast* het reguliere aanbod waarbij er georganiseerde en intentionele vormen van (taal)leren en ontwikkelen worden ingezet. Het gaat daarbij dus om vaste programma's, waarin een taalcomponent zit. Denk aan *Opstapje* (Opstapje is een leer- en spelprogramma waarbij ouders tijdens huisbezoeken leren hoe zij de ontwikkeling van hun kind kunnen stimuleren met spelletjes en voorleesboeken) of aan bijvoorbeeld een Zomerschool (Zomerscholen zijn lessen die in de zomervakantie worden gegeven. Ze zijn vaak bedoeld om achterstanden in te halen). Tot slot is er aanbod waarin er geen sprake is van 'onderwijs' maar van activiteiten die wel bewust werken aan taalontwikkeling. Voorleesmiddagen in de bibliotheek, de Voorleesexpres, BoekenPret, of zoals een school in Amsterdam Noord *pauzeactiviteiten* organiseert, waarin kinderen activiteiten met een taalcomponent uitvoeren onder begeleiding van ouders.

Om te zorgen dat ouders van jonge kinderen zich bewust worden het belang van taalstimulerende activiteiten en weten van het bestaan ervan, is er ook allerlei aanbod. Hieronder een aantal voorbeelden van aanbod.

Bibliotheek op school (landelijk samenwerkingsverband van onderwijs, bibliotheek en gemeente): voorlichting door professionele bibliotheekmedewerkers op basisscholen, leesconsulenten in de bibliotheek en andere locaties zoals buurthuizen.

Huisbezoek i.h.k.v. preventie/informatie over logopedie, taalontwikkeling **vanuit JGZ**, de jeugdgezondheidszorg (JGZ) is er voor alle kinderen, jongeren en hun (aanstaande) ouders/opvoeders. De jeugdgezondheidszorg (of JGZ) is in sommige gemeenten onderdeel van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). Dit kan per gemeente anders zijn. Gemeenten kunnen er ook voor kiezen om de JGZ uit te laten voeren door een GGD of een thuiszorgorganisatie.
<https://www.ncj.nl/preventie/landelijke-programmas/>



Spreekuur logopedie bij CJG (het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) is een samenwerkingsverband onder bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid van de gemeente. In het CJG vind je alle kennis over opgroeien en opvoeden onder één dak), preventieve logopediegroepjes i.h.k.v. **Stevig Ouderschap** (Stevig Ouderschap is een preventieve interventie en biedt door middel van huisbezoeken extra ondersteuning aan gezinnen waar de omstandigheden zwaarder zijn dan gemiddeld. <https://www.stevigouderschap.nl/>) en informatie betreffende taalontwikkeling door een logopediste op een speelgroep ter voorbereiding op de peuterspeelzaal.

Taalpunten vanuit Taalhuis (Een taalhuis is de plek in je stad of dorp waar lokale organisaties samenwerken om mensen te helpen met taal, rekenen of digitale vaardigheden)

Gezinscontactpersonen/Interne Begeleiders op basisscholen

Spruitcafés/Mama Cafés/geboortecafés i.h.k.v. Kansrijke Start (In Nederland zijn er zo'n 90 "Mama Cafés". Deze cafés zijn vaak opgericht door moeders zelf. Een Mama Café is een plek waar moeders samen kunnen komen om elkaar te ontmoeten. Een ochtend in een Mama Café duurt vaak 2 á 3 uur en is een laagdrempelige manier voor moeders om in contact te komen met elkaar en ervaringen uit te wisselen. Er is ruimte om te kletsen en koffie te drinken maar er worden soms ook interactieve of informatieve activiteiten georganiseerd. Kansrijke Start is een landelijk actieprogramma waarin gemeenten en het Rijk samen met medewerkers van wijkteams, welzijnswerk, volwassen-ggz, geboorte- en jeugdgezondheidszorg, werken aan een kansrijke start voor zoveel mogelijk kinderen.

Voor jou en je kind: Voor jou en je kind is lesmateriaal dat Stichting Lezen & Schrijven heeft ontwikkeld voor vve-aanbieders en welzijnsorganisaties. Het materiaal is erop gericht om ouders te leren om de taalvaardigheid van hun kind te stimuleren. www.stichtinglezenenschrijven.nl/wat-doen-wij/oplossing-voor-je-vraagstuk/voor-jou-en-je-kind

Voorschoolse/PO-voorlichting i.h.k.v. specialistennetwerk Het Jonge Kind (netwerk van medewerkers voorschoolse voorzieningen en basisscholen met werkveld het jonge kind (2-7 jaar) <https://www.slo.nl/thema/meer/jonge-kind/landelijke-netwerken/#h18761bd8-67ad-33e1-cdce-d38e51e15139>)

Activiteiten vanuit vrijwilligersorganisaties/maatjesprojecten zoals Amsterdams BuurvrouwenContact (NT2) (<https://www.abcamsterdam.org/>) en **Home Start** (Home-Start is een wereldwijd programma voor opvoed- en gezinsondersteuning bij lichte, alledaagse



opvoedvragen. Ervaren en getrainde vrijwilligers bieden ouders vriendschappelijke en praktische ondersteuning bij het opvoeden van kinderen. <https://www.home-start.nl/over-home-start>

Thema-avonden vanuit Kraamzorg ism JGZ

Online communities, zoals Kindvriendelijk Groningen/Moeders in Groningen, Jeugdbibliotheek.nl (voorleesfilmpjes, digitale prentenboeken en informatie voor ouders van kinderen 0-6 jaar), Groeigids Community online (<https://www.groeigids.nl/>)

Ouderkamers (op NT2-locaties zoals AZC's) en voorlichting tijdens **Inburgering** op NT2-locaties

Het creëren van *bewustzijn* rondom taalontwikkeling van het jonge kind (en het belang van deelname aan taalstimulerende activiteiten) kan al beginnen tijdens de zwangerschap. Het begrip 'ouders van kinderen van min 9 maanden' doelt dus op (laagtaalvaardige) ouders die tijdens hun zwangerschap al dan niet in beeld zijn bij instanties die betrokken zijn bij zwangerschap en geboorte en die een rol kunnen spelen in het creëren van dat bewustzijn.

Wie neemt er al wel deel aan het huidige aanbod?

De groep ouders die hun kinderen deel laat nemen aan activiteiten is divers. De groep NT2 ouders is wel het grootst, maar ook NT1-ouders maken er gebruik van voor hun kinderen. Binnen de groepen NT1-ouders zijn verschillende subgroepen vertegenwoordigd: mensen uit de reizigersgemeenschap, mensen met een Marokkaanse migrantenachtergrond waarvan hun ouders gastarbeider waren en mensen met een Nederlandse achtergrond. De ouders waren niet of weinig opgeleid. Binnen de NT2-groepen zijn ook verschillende subgroepen vertegenwoordigd zoals mensen met een vluchtachtergrond, gezinsvormers (mensen uit andere landen die met een Nederlander trouwen) en mensen die in het land van herkomst wel een opleiding hebben gevolgd en ouders die dat niet hebben. Opvallend is, dat de deelnemende ouders allen hun weg in het systeem weten te vinden en dat al deze ouders zeggen een netwerk te hebben. Het kan zijn dat mensen met een groter netwerk dus ook beter hun weg in het systeem weten te vinden – in dat geval hangen deze twee dingen samen. Van deze ouders zijn vooral de moeders de contactpersoon voor de activiteiten.



1.3 Onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag die beantwoord wordt, is:

Welke factoren spelen een rol in het stimuleren van laagtaalvaardige ouders om hun kinderen (blijvend) te laten deelnemen aan taalstimulerende activiteiten?

Om die vraag te beantwoorden, hebben we het onderzoek opgeknipt in drie onderdelen, met waar nodig subvragen. De drie onderdelen en subvragen zijn opgenomen in het volgende kader:

Deel 1: Wat is er in literatuur al bekend over factoren die een rol spelen in het stimuleren van laagtaalvaardige ouders?

Deel 2: Wat is het perspectief van de ouders?

Subvragen daarbij zijn:

- Wat is de behoefte van ouders als het erom gaat om hun kind aan taalstimulerende activiteiten te laten deelnemen? Wat stimuleert of belemmert hen om hun kinderen van de taalstimulerende activiteiten gebruik te laten maken?
- Welke ervaringen hebben ouders met *deelname* aan en *betrokkenheid* bij taalstimulerende activiteiten? Wat is hun rol en mate van betrokkenheid bij deze activiteiten? Welke drempels ervaren zij?
- Wie is voor ouders in een minder taalrijke omgeving een belangrijke vertrouwenspersoon?
- Van wie nemen zij tips en adviezen rondom de opvoeding / ontwikkeling van hun kind aan?

Deel 3: Wat is het perspectief van professionals?

Subvragen daarbij zijn:

- Welke ervaringen hebben professionals met het bereiken van ouders, stimuleren tot deelname van hun kinderen aan taalstimulerende activiteiten en betrekken van ouders bij die activiteiten?
- Welke vertrouwenspersonen betrekken professionals nu bij het bereiken en stimuleren van de ouders?
- Wat is er, volgens de betrokken organisaties, nodig om de domeinen onderwijs, gezin, gezondheid en volwasseneneducatie - voor zover die te maken hebben met jonge gezinnen - te koppelen?



1.4 Methode van onderzoek

In het onderzoek is op drie manieren informatie ingewonnen voor de beantwoording van de onderzoeksvragen: elke van de drie onderzoeksdelen op een eigen manier.

Deskresearch

Op basis van een (beknopte) *literatuurstudie* hebben we een overzicht gemaakt van wat er al aan antwoorden op de onderzoeks(deel)vragen bekend is.

Focusgroepen met professionals

Om antwoord te verkrijgen op de deelvragen over de ervaringen en in zichten van professionals, hebben we interviews afgenomen. Bij de interviews hebben we gebruik gemaakt van een gespreksleidraad, die mede op basis van de resultaten van het deskresearch is opgesteld. Waar nodig zijn we dieper met de professional op een of meer aspecten ingegaan.

Professionals zijn in het kader van dit onderzoek mensen die werken bij bijvoorbeeld geboortezorg, JGZ, bibliotheken, kinderopvang en vve en welzijnsorganisaties die aanvullend onderwijs bieden. Organisaties die niet *intentioneel* activiteiten bieden zonder een rijke taalleeromgeving, zoals babyzwemmen, sporten of speeltuinorganisaties, zijn hier buiten beschouwing gelaten.

In totaal hebben we met 10 professionals gesproken: in bibliotheken, kinderopvang/vve, welzijnsorganisaties, jeugdgezondheidszorg en consultatiebureaus en professionals rond zwangerschap en bevalling, Zie bijlage I voor een overzicht van de betrokken professionals.

Focusgroepen met ouders

Het perspectief van ouders was het zwaartepunt van dit onderzoek. We hebben bij elkaar 11 focusgroepen georganiseerd, waarbij er per groep twee tot vijf ouders deelnamen. We zorgden ervoor dat we ouders uit verschillende culturele subgroepen spraken: zowel binnen de NT1 ouders (inclusief reizigers en mensen met een migratieachtergrond die in Nederland naar school zijn geweest) als binnen de NT2 groep (ouders met verschillende achtergronden). We hebben naast moeders ook NT1- en NT2- vaders gesproken.

We maakten een onderscheid tussen ouders waarvan hun kind al wel deelneemt aan bestaand aanbod en ouders die dat niet doen.

- *Bereikte ouders*: In vijf focusgroepen spraken we ouders die hun kind al wel laten deelnemen aan taalstimulerende activiteiten. In deze gesprekken gingen we op zoek naar wat voor deze ouders werkende elementen zijn om hun kinderen te laten deelnemen aan het aanbod en hoe zij hun rol ten opzichte van de organisatie ervaren.
- *Niet-bereikte ouders*: Om te onderzoeken wat belemmeringen zijn voor ouders om hun kind te laten deelnemen aan bestaande taalstimulerende activiteiten én wat deze ouders zou helpen om



wel deel te nemen, organiseerden we ook focusgroepen voor ouders die nog niet in beeld zijn bij organisaties. Bij het werven van deze ouders hebben we een beroep gedaan op sleutelpersonen.

In totaal hebben we 38 aantal ouders gesproken, waarvan:

- Bereikte NT1 ouders: 6
- Niet-bereikte NT1 ouders: 7
- Bereikte NT2 ouders: 17
- Niet-bereikte NT2 ouders: 8

We streefden naar een gevarieerde groep van verschillende ouders. We hebben daarom witte NT1-moeders, een vrouw uit de reizigersgemeenschap, Marokkaans-Nederlandse vaders en een Surinaams-Jamaïcaanse gesproken. Aan de interviews onder de NT2-ouders namen moeders en vaders vanuit verschillende herkomstlanden, moedertalen en culturen deel. Zie bijlage II voor een gedetailleerder overzicht van de focusgroepen.

De werving van ouders verliep via contactpersonen van het ITTA en Stichting Lezen en Schrijven. De gesprekken duurde gemiddeld 1,5 uur, waren alle op locatie en vonden plaats tussen september 2022 en februari 2023. Bij de gesprekken waren twee onderzoekers betrokken. Een onderzoeker voerde de gesprekken en een tweede onderzoeker notuleerde en vulde aan waar nodig. De informatie die we van de ouders kregen, hebben we gebruikt om antwoord te geven op de deelvragen over de wensen en ervaringen van ouders.

Aanbevelingen

De bevindingen hebben we opgedeeld in drie onderdelen en zijn gebaseerd op de deskresearch:

- 1 Hoe maken we ouders bewust van het belang van taalstimulerende activiteiten?
- 2 Waarom kiezen ouders voor bepaald aanbod?
- 3 Wat stimuleert ouders om deel te nemen aan en betrokken te blijven bij het aanbod?

We hebben ook een aantal aanbevelingen voor vervolgonderzoek geformuleerd.



2 Resultaten

In dit hoofdstuk beantwoorden we de onderzoeksvraag: *Welke factoren spelen een rol in het stimuleren van laagtaalvaardige ouders om hun kinderen (blijvend) te laten deelnemen aan taalstimulerende activiteiten?* Allereerst schetsen we een beeld van de context, daarna beschrijven we de perspectieven van de ouders en ten slotte van de professionals om zo een compleet mogelijk beeld te presenteren van de huidige situatie.

2.1 Inzichten uit de literatuur

Een overzicht van de inzichten is te vinden op de volgende pagina. Geraadpleegde literatuur is te vinden in de Literatuurlijst achter in deze rapportage.



Het perspectief van ouders: van bewustwording tot deelname – inzichten uit de literatuur

Hoe maken we ouders bewust van aanbod?	Waarom kiezen ouders voor bepaald aanbod?	Wat stimuleert ouders om deel te nemen aan en betrokken te blijven bij het aanbod?
<p>“Het ontmoetingscentrum waar ouders hun sociale netwerk konden opbouwen, leidde ertoe dat ouders relatief veel contact met elkaar hadden en dat hun kinderen dit (indirect) faciliteerden omdat zij met elkaar speelden. Ook speelden de medewerkers van het ontmoetingscentrum een belangrijke rol in het faciliteren van ontmoeting en gesprek tussen ouders.” <i>Geens & Vandenbroeck (2017), onderzoek naar sociale netwerkuitbreiding voor laagtaalvaardige ouders</i></p>	<p>“Als ik eerlijk ben, had ik geen behoefte aan cursussen, maar nu ik meedoe aan de ouder-kindworkshops, vind ik het eigenlijk heel leuk. Ik wil wel wat doen, maar alleen voor mijn kind - samen met mijn kind.” <i>Nederlandstalige ouder uit behoefte-onderzoek Taal en ouderbetrokkenheid – ITTA (2014)</i></p>	<p>“De activiteiten waren op zich wel leuk om te doen, alhoewel niet alles bij mijn zoontje paste. Maar wat ik nog veel leuker vond, was het ontmoeten van andere ouders met wie ik hier over in gesprek kon gaan.” <i>Nederlandstalige vader uit het project Samenwerken met Ouders in de Kinderopvang in Coevorden – Biblionet Drenthe (2020)</i></p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Andere ouders uit de eigen gemeenschap als ervaringsdeskundigen en/of rolmodellen inzetten. 2. Het inzetten van bruggenbouwers (al dan niet werkzaam voor de organisatie) die het contact tussen ouders en kunnen bewerkstelligen. 3. Gebruik bestaande en creëer – indien nodig - ontmoetingsplekken. 4. Toeleiders in de wijk betrekken bij de bewustwording van het bestaan van aanbod. Denk aan kerken, verenigingen, migrantenorganisaties. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aanbod gericht op ontwikkeling van kinderen. Iedere ouder wil het beste voor zijn/haar kind en vindt het leuk en belangrijk om bij de ontwikkeling betrokken te zijn. 2. Randvoorwaarden: locatie (dichtbij, prettige ruimte etc), openingstijden, kosten, beschikbare plekken. 3. Groepsgrootte. Ouders geven om deze reden soms de voorkeur aan een gastouder of kleinschalige kinderopvang. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aandacht voor culturele verschillen en inclusiviteit, verschillende wensen en behoeften, en aanbod voor ouders én kinderen samen. 2. Een warme en huiselijke omgeving, waar ook aandacht is voor sociaal ontmoeten. 3. Ouders moeten in de gelegenheid zijn om iets te kiezen wat past bij het kind zelf, zijn ontwikkelingsniveau en bij hun eigen voorkeuren en normen als ouders. 4. Het opbouwen van een vertrouwensband met medewerkers, bijvoorbeeld door huisbezoeken.



<p>5. Professionals handvatten bieden om ouders te ondersteunen en kennis over taalontwikkeling in meertalige gezinnen.</p> <p>6. Ouders laagdrempelig benaderen en eerst een gevoel van vertrouwen, gelijkwaardigheid en veiligheid opbouwen. Daarna is er ruimte voor taalontwikkeling.</p> <p>7. Ouders informeren in meerdere talen.</p> <p>De gebruikte literatuur voor deze infographic is te vinden: <i>Onderzoek Integrale aanpak ouders, 2023, ITTA UvA i.o.v. Stichting Lezen en Schrijven.</i></p>	<p>4. Veiligheid en klik met leidsters/PM'ers.</p> <p>5. Opvang wordt aangeraden door iemand in de sociale omgeving van de ouder.</p> <p>6. Randvoorwaarde: voldoende bestaanszekerheid. Ouders staan eerder/vaker open voor wat voor aanbod dan ook wanneer hun persoonlijke situatie m.b.t. bestaanszekerheid dit toelaat.</p> <p><i>Extra voor NT2-ouders:</i></p> <ul style="list-style-type: none">• De mogelijkheid om in de eigen taal over het kind te praten.• Positieve aandacht voor meertaligheid.• Het betrekken van migrantenorganisaties of vertegenwoordigers hiervan bij beleid van de kinderopvang/vve.	<p>5. Ouders actief betrekken bij ontwikkelen van activiteiten.</p> <p>6. Het vergroten van het zelfvertrouwen en de kennis over opvoeding en taalontwikkeling van ouders.</p>
---	---	--



2.2 Het perspectief van de ouders

Deze paragraaf geeft de resultaten weer uit de focusgroepen die we gehouden hebben met ouders met jonge kinderen.

Wat is de behoefte van ouders als het erom gaat om hun kind aan taalstimulerende activiteiten te laten deelnemen?

Uit de gesprekken blijkt dat de **taalontwikkeling** van hun kind de belangrijkste reden is voor ouders om deel te nemen aan activiteiten met een taalrijke leeromgeving. Dit geldt voor NT1- en NT2-ouders. Het kind kan zich de Nederlandse taal eigen maken en leert communiceren met anderen. Zo hopen zowel de NT1 als de NT2 ouders een eventuele taalachterstand te voorkomen. Het kind kan zich ook op een ander vlak verder ontwikkelen: het leert communiceren en ontwikkelt sociale vaardigheden. Daardoor heeft het kind een goede start op school en worden de mogelijkheden/kansen – en het toekomstperspectief - voor het kind vergroot. *“Je moet het kind motiveren om Nederlands te leren, zodat het kind het beter kan doen dan jij”*, zegt een Nederlands-Marokkaanse vader.

Alle ouders zijn het erover eens dat kinderen Nederlands moeten leren omdat ze zich dan kunnen ontwikkelen binnen de Nederlandse samenleving. “Mijn kind kan zonder taal niet omgaan met andere kinderen”, zegt een ouder uit Zaandam van wie het kind niet naar de opvang gaat en die zich zorgen maakt over de ontwikkeling van haar kind. Ouders zijn betrokken: ze geven aan dat ze moeite willen doen om bij te dragen aan de (taal)ontwikkeling van hun kind, zodat het zich kan uiten en met anderen kan communiceren en omdat het ontwikkelen van de taal het kind toekomstperspectief biedt. Een voorbeeld van wat ouders met hun kind doen om het kennis te laten maken met taal, is het kind voorlezen. Dit gebeurt in zowel hun eerste taal/talen als in het Nederlands. Verder worden er verhalen verteld en liedjes gezongen. Ook bij dagelijkse bezigheden praten veel ouders met hun kinderen, waarbij vaak de eerste taal in bepaalde situaties wordt gebruikt of door een van de ouders. Alle NT2-ouders geven aan dat zij graag willen dat hun kind de Nederlandse taal leert. Daarnaast geven de meeste NT2-ouders aan dat zij willen dat hun kind (ook) hun eerste taal/talen leert kennen. Bijvoorbeeld, een vader in Leiden bood spontaan aan om Arabisch te gaan voorlezen in de bibliotheek toen hij hoorde dat er in de bibliotheek wordt voorgelezen in andere talen dan in het Nederlands. Ook NT1-ouders geven aan dat zij met hun kind praten en spelen en dat zij het belangrijk vinden dat hun kind het Nederlands op een behoorlijk niveau leert gebruiken.

Culturele verschillen kunnen een rol spelen: sommige ouders, vooral NT2 maar ook enkele NT1, kennen ‘voorlezen’ of ‘praten met je kind’ niet vanuit de eigen **cultuur**. NT2-ouders zijn zich niet altijd bewust van het belang van hun eigen rol bij de taalontwikkeling van het kind en daarom



gebeurt het soms niet. Ook sommige NT1-ouders geven aan dat ze niet actief met hun kind spelen, praten of voorlezen. Er zijn wel boeken in huis, maar de moeders weten niet echt wat ze hiermee kunnen doen. De Nederlands-Marokkaanse vaders noemen een hele reeks activiteiten die je kunt doen met je kind om het kennis te laten maken met taal: dingen benoemen tijdens dagelijkse bezigheden, spelletjes doen/samen spelen, gezellig met je kind zijn. Ook wordt de tv genoemd als middel om talen te leren. Daarnaast zijn genoemd: films kijken met je kind, lezen en boeken in huis hebben. Maar veel van deze vaders geven ook aan dat ze deze activiteiten niet doen met hun kind(eren): ze hebben geen tijd, geen energie, of weten niet hoe ze het aan moeten pakken. *Weten is nog geen doen*, blijkt hieruit.

“Dat onze kinderen [Standaard]Nederlands leren is belangrijk, want ze wonen in Nederland.”

Wat stimuleert ouders om hun kinderen van taalstimulerende activiteiten gebruik te laten maken?

De NT2-ouders die deelnemen aan activiteiten weten zelfstandig hun weg te vinden in Nederland en/of ze hebben uit hun **netwerkinformatie** gekregen over het **aanbod** van activiteiten gericht op taal voor (zeer) jonge kinderen. Als de ouders zich **welkom en veilig voelen** bij een activiteit en de sfeer is vertrouwd, dan zijn zij eerder geneigd er met hun kind aan mee te doen. Dit geldt ook voor deelname aan vve in de opvang. Een vertrouwde sfeer, een welkom en veilig klimaat maakt dat kinderen de activiteit leuk vinden en blij terugkomen. Dat stimuleert ouders ook. Zij geven bovendien aan dat hun kinderen op de opvang leren samen te spelen en de taal leren – dat vinden zij een mooie aanloop naar school. Ook die meerwaarde stimuleert ouders om hun kind deel te laten nemen aan de vve. Dat de leiding en medewerkers bekwaam en persoonlijk betrokken zijn helpt het gevoel van **vertrouwdheid en veiligheid** te bewerkstelligen.

Verder is een belangrijke motivatie voor ouders om hun kinderen bij kinderopvang aan te melden dat de ouders zelf ook weer verder met hun ontwikkeling kunnen; **het geeft ruimte**. Ze geven aan te kunnen werken of een opleiding te kunnen volgen. NT2-ouders kunnen tijd besteden aan het leren van de Nederlandse taal. Dit is onder andere belangrijk om informatie over de schoolloopbaan van de kinderen te kunnen begrijpen. Ook NT1-ouders gaven aan dat het prettig is als de kind naar een activiteit is, zodat de ouder tijd voor zichzelf heeft. Dat het leuk is om **andere ouders te ontmoeten** werd ook door ouders uit bijna alle focusgroepen gegeven als reden om mee te doen aan taalactiviteiten. Naast andere ouders ontmoeten gaven beide groepen ouders aan dat zij de **sociale component** belangrijk vinden: hun kind leert te spelen met andere kinderen.



“De medewerkers van de opvang zijn persoonlijk betrokken en gaan in op moeilijke situaties, zoeken manieren om te ondersteunen en problemen aan te pakken. Dat voelt prettig en vertrouwd en is de grootste reden dat ik mijn kind naar de opvang breng” (NT1-ouder uit Coevorden)

Wat belemmert ouders om hun kinderen van de taalstimulerende activiteiten gebruik te laten maken?

Er is **weinig aanbod** van taalactiviteiten voor kinderen van 0-4 jaar en vaak vindt informatie over dit aanbod zijn weg niet naar ouders, vinden ouders. Veel NT2-ouders die we nog niet bereiken zijn geïsoleerd en krijgen **geen informatie uit hun netwerk** over taalactiviteiten voor zeer jonge kinderen. *“Wordt er in de bibliotheek voorgelezen aan baby’s?”*

De niet-bereikte NT1-ouders die wel van het aanbod op de hoogte zijn, voelen zich vaak niet door activiteiten aangesproken of denken dat zij niet behoren tot de doelgroep van deze activiteiten: *“ve, dat is toch meer iets voor mensen die nog niet goed Nederlands spreken?”*. Ook vinden NT1-ouders locaties zoals een bibliotheek niet laagdrempelig: *“een bibliotheek, dat vind ik toch meer voor gestudeerde mensen”*. Het is voor hen een reden om er niet heen te gaan of niet mee te doen aan activiteiten.

Ook al weten ouders de bibliotheek te vinden en zelfs als ze weet hebben van aanbod vanuit de bibliotheek – en dat geldt voor veel ouders – dan wil dat dus niet zeggen dat ze er ook daadwerkelijk heen gaan.

“Een bibliotheek, dat is toch niet meer van deze tijd?” (een 26-jarige NT1-moeder).

Als aan een aantal praktische randvoorwaarden is voldaan, dan zijn ouders eerder geneigd tot deelname aan taalactiviteiten met hun kind. Vrijwel alle ouders vermelden dat het essentieel is dat er **geen of lage (reis)kosten** aan activiteiten of opvang (vve-indicatie en dus kosteloos) verbonden zijn. Ook wordt hulp bij aanmelden zeer op prijs gesteld, met name voor de NT2-ouders. Daarnaast geven niet-bereikte NT1-ouders aan dat ze niet naar de vve gaan omdat de **vve slechts halve dagen** biedt. Ouders kunnen dat niet altijd geregeld krijgen met hun werk. Ze brengen hun kinderen dan liever de hele dag weg, of helemaal niet. Verder hebben de **locatie en bereikbaarheid** van taalactiviteiten een significante invloed op de keuze om wel of niet mee te doen aan taalactiviteiten waarbij geldt dat de voorkeur uitgaat naar een locatie dicht bij huis.

“Ik heb alleen een wandelwagen dus ik kom niet ver. De opvang moet dicht bij mijn huis zijn” (een NT2-moeder uit Leiden).



Veel ouders, NT1 en NT2, beschouwen het de **rol van de moeder** om zich bezig te houden met het kind. In veel gezinnen is de vader wel aanwezig, maar die heeft minder zorgtaken en speelt en praat vaak niet (veel) met het kind. De rol van de vader is vaak slechts die van het voorzien in geld en onderdak en die van de moeder in het verzorgen en opvoeden van de kinderen. Dit geldt voor zowel NT1- als NT2-gezinnen. Dat er vaak meerdere kinderen zijn in een gezin zorgt ervoor dat ouders niet flexibel zijn en aan veel activiteiten niet kunnen meedoen. De activiteiten vinden dan plaats op tijden dat kinderen slapen of er oudere kinderen van opvang of school gehaald moeten worden. Ook dit geldt voor zowel NT1- als NT2-gezinnen.

Welke ervaringen hebben ouders met deelname aan en betrokkenheid bij taalstimulerende activiteiten? Wat is hun rol en mate van betrokkenheid bij deze activiteiten?

Veel ouders brengen en halen de kinderen naar en van activiteiten en zien dat als hun rol. Zij doen niet actief mee aan activiteiten. Zo vermelden enkele ouders (NT2) dat ze met hun jonge kind naar de bibliotheek zijn geweest alwaar ze boeken hebben bekeken, maar niet dat ze hebben meegedaan aan activiteiten aldaar zoals voorlezen of theater voor dreumesen en peuters. Veel ouders geven wel aan dat het enthousiasmerend werkt als de kinderen blij terugkomen van de opvang en ze vertellen over wat ze gedaan hebben.

De ouders die wij spraken tijdens speelgroepen deden allemaal actief mee met de activiteiten: samen spelen met het speelgoed, de kinderen aansporen om samen te spelen, liedjes zingen en begroeten. Een bereikte NT1-ouder gaf daarnaast aan dat zij het leuk vond als een taalactiviteit gecombineerd werd met een sport- of kunstactiviteit. Op deze manier toonden zij betrokkenheid bij de activiteiten. Van deze ouders vertelden enkelen dat ze het als hun rol beschouwden om hun kind te faciliteren in het ontmoeten van en spelen met andere kinderen. Ouders zijn positief over activiteiten waarbij rolmodellen hun laten zien hoe zij met hun kind kunnen spelen, praten, samenwerken en voorlezen; het geeft hun handvatten om zelf met hun kind met taal bezig te gaan.

Daarnaast is het voor zowel NT1 als voor NT2-ouders prettig als hun kind naar een activiteit gaat, zodat de ouders zelf 'een moment voor zichzelf hebben'. Een NT1-ouder noemt daarbij dat het prettig is, dat er activiteiten zijn voor kinderen van meerdere leeftijden zodat ze alle kinderen naar een activiteit kan brengen.

Welke drempels ervaren zij?

Veel laaggeletterde NT2-ouders voelen zich beschroomd om zelf actief mee te doen aan taalactiviteiten, omdat ze zelf niet goed kunnen lezen. Onder NT2-ouders zijn er ouders die vinden dat ze het **Nederlands** (nog) niet goed genoeg machtig zijn. Sommige ouders houden zich



daarom afzijdig bij taalactiviteiten maar laten deze over aan ‘deskundigen’ zoals bibliotheekmedewerkers of medewerkers van de peuterspeelzaal. Materiaal dat wordt meegegeven om thuis te gebruiken, met of zonder instructie, wordt vaak niet gebruikt omdat ouders zich **niet deskundig** genoeg voelen om ermee te werken. Dat er materiaal voorhanden is dat vrijelijk gebruikt kan worden wil dus nog niet zeggen dat het ook gebruikt wordt. Ook voelen veel ouders zich niet op hun gemak als ze in plaats van dialect of hun eerste taal Standaardnederlands moeten praten tegen hun kind omdat dat niet vertrouwd aanvoelt: zij vinden hun Nederlands niet goed genoeg.

Bij activiteiten waarbij ouders door rolmodellen of voordoen leren hoe zij met hun kind kunnen spelen, praten, samenwerken en voorlezen, hebben ouders meer **ondersteuning** nodig. Zij vinden het lastig dat er van hen wordt verwacht dat ze na enkele bijeenkomsten of begeleide deelname aan activiteiten weten hoe ze deze activiteiten zelfstandig kunnen uitvoeren. Sommige ouders geven aan dat ze het frustrerend vinden dat er soms **wachtlijsten** zijn voor activiteiten.

Wie is voor ouders in een minder taalrijke omgeving een belangrijke vertrouwenspersoon (gids)?

Mensen binnen hun eigen netwerk, **uit hun community**, vrienden, familie, andere ouders, zijn voor de meeste NT1-ouders **vertrouwenspersonen**, van wie ze informatie en adviezen krijgen. Ook voor NT2-ouders geldt dat, voor zover de familie en vrienden aanwezig en bereikbaar zijn. NT2-ouders geven aan een kleiner netwerk te hebben en voelen zich **geïsoleerd**. In het geval van NT2-statushouders draagt het vele verhuizen door heel Nederland tijdens de asielprocedure ook bij aan het gevoel van isolatie en het gebrek aan netwerk.

Het ontbreken van een (groot) netwerk zorgt voor een gevoel van ontheemding en het niet-gehoord worden. Veel NT2-ouders geven aan dat zij informatie en een luisterend oor nodig hebben, zeker als het gaat om de ontwikkeling van hun kinderen. Zij vinden dat vaak bij **contactpersonen**, bijvoorbeeld van organisaties en samenwerkingsverbanden die gericht zijn op kansengelijkheid voor kinderen, zoals Stichting PAS in Arnhem. Met hen kunnen zij ervaringen over de ontwikkeling van hun kinderen delen en van hen kunnen ze informatie en adviezen vragen en krijgen. Verder gaven veel NT2-ouders aan dat ze informatie en adviezen over (taal)activiteiten met hun kinderen kregen van pedagogisch medewerkers. In Leiden kwamen veel ouders met hun kinderen naar de speelgroep nadat ze waren uitgenodigd door iemand van JES Rijnland. Deze contactpersoon kwam hen feliciteren met de geboorte van hun kind en maakte op die manier contact. Tijdens de speelgroep informeerde de medewerkster/organisator bij de ouders naar hun wensen en vragen. Ook de medewerkers van de kinderopvang in Coevorden gingen gesprekken aan met de ouders en gaven adviezen en informatie wanneer gevraagd.



Naast de pedagogisch medewerkers zijn er verschillende andere mensen die als contactpersoon kunnen fungeren. Volgens enkele ouders zijn Taalmaatjes belangrijke en gewaardeerde contactpersonen voor vooral NT2-ouders. Ook zorgmedewerkers zoals medewerkers van het CJG/consultatiebureau, de jeugdarts, logopedist en medewerkers van sociale wijkteams, en medewerkers van een moederopvang zijn vertrouwenspersonen naar wie ouders zich wenden met vragen. Dit geldt in grotere mate voor NT2-ouders, die met vragen niet of minder in hun eigen netwerk terecht kunnen.

Voor NT2-ouders die een inburgeringstraject doorlopen (hebben), zijn docenten en medewerkers in de inburgering een aanspreekpunt en een bron van informatie die een houvast bieden het onbekende Nederland. Via de school van broers en zussen krijgen veel ouders informatie over de ontwikkeling van hun kind, het onderwijs, maar ook over andere zaken. Dit geldt voor zowel NT1- als NT2-ouders. De vaders in Amsterdam-Noord gaven aan dat zij met vragen bij andere bezoekers en bij organisatoren van activiteiten terecht kunnen.

Van wie nemen zij tips en adviezen rondom de opvoeding/ontwikkeling van hun kind aan?

Beide groepen ouders geven aan dat zij vaak contact hebben met mensen uit hun **eigen sociale omgeving** en van hen adviezen aannemen rondom de opvoeding van hun kind. Dit betreft vrienden, familie, en andere mensen die zij kennen en die deel uitmaken van hun sociale gemeenschap. Ook met mensen die zij hebben leren kennen, zoals een verloskundige of pedagogisch medewerker, kunnen zij vertrouwen opbouwen en persoonlijk contact hebben, op voorwaarde dat deze mensen dezelfde achtergrond hebben of kennis en respect tonen voor opvattingen en gewoonten van hun sociale gemeenschap. Dit respect tonen uit zich in luisteren naar elkaar, op een gelijkwaardig niveau contact aangaan en niet vertellen wat er allemaal moet gebeuren en hoe. Een niet-bereikte NT1-moeder onderschrijft het belang van **kennis van de cultuur**. Ze vertelt dat een van de redenen waarom zij niet naar aanbod gaat de kloof is met haar eigen cultuur. *‘Wij Jamaicanen houden van eten, bij een gastouder weet ik ten minste zeker dat de kinderen goed eten’*. Deze ouder stuurt haar kinderen daarom naar een **gastouder** binnen de eigen community.

Daarnaast belemmeren **wantrouwen en schaamte** ouders om open te staan voor verstrekte adviezen. Instanties die hun gegevens zouden kunnen delen met derden of gebruiken voor hun eigen doeleinden worden gewantrouwd, vooral door mensen die Nederlands als moedertaal hebben. Schaamte voor hun laaggeletterdheid en hun sociaaleconomische positie is een belangrijke drijfveer om contact te vermijden en afwijzend te staan tegenover adviezen rondom opvoeding en ontwikkeling. Daarnaast hebben NT1-ouders vaak vervelende ervaringen gehad



met overheidsinstanties, zoals de belastingdienst waardoor er sprake is van wantrouwen. NT2-ouders zijn sneller geneigd dergelijke hulp aan te nemen.

2.3 Het perspectief van professionals

We hebben aan professionals gevraagd welke aspecten volgens hen een rol spelen in het bereiken en stimuleren van ouders om hun kinderen deel te laten nemen aan taalvaardige activiteiten. In deze sectie worden per sub-vraag de trends uit de tien interviews besproken.

Welke ervaringen hebben professionals met het bereiken van ouders, stimuleren tot deelname van hun kinderen aan taalstimulerende activiteiten en betrekken van ouders bij die activiteiten?

Professionals noemen dat het een uitdaging is om ouders te bereiken en te laten deelnemen aan activiteiten gericht op taal, dit geldt voor zowel NT1- als NT2-ouders. NT2-ouders zijn vaker geïsoleerd en hebben een klein netwerk. Professionals merken dat een **netwerk** van belang is om ouders te stimuleren en dat NT2-ouders vaak juist niet over zo'n relevant of groot genoeg netwerk beschikken, daarom is het lastig deze ouders te bereiken.

Professionals willen daarom zich inzetten om het netwerk van NT2-ouders uit te breiden, dit doen ze op verschillende manieren:

- a. persoonlijk contact bewerkstelligen,
- b. ouders met elkaar in contact te brengen en
- c. sleutelpersonen inzetten.

Professionals merken op dat als de ouders eenmaal bereikt zijn, zij ook met hun latere kinderen naar dezelfde organisatie gaan als zij positieve ervaringen hebben gehad.

In elk van de tien gesprekken werd daarnaast genoemd dat **persoonlijk contact** een essentiële rol speelt. Het is belangrijk voor ouders dat er sprake is van vertrouwen bij de ouders. Als er vertrouwen is, dan zullen ouders sneller geneigd zijn dingen aan te nemen, stellen professionals. Met name bij NT1-ouders is het belangrijk om vertrouwen te creëren. Bij persoonlijk contact noemen professionals o.a. huisbezoeken maar ook vertrouwd gezichten op locaties. Als professional kun je de stap om deel te nemen aan taalstimulerende activiteiten verkleinen, door bijvoorbeeld als bibliotheekmedewerker bij ouders op bezoek te gaan. Je brengt dan de bibliotheek in huis zodat de ouders daarna gemakkelijker naar de bibliotheek gaan. Als je op huisbezoek bent gegaan, dan kun je verder bouwen aan een vertrouwensrelatie en vanuit daar ouders overtuigen om hun kind te laten deelnemen aan taalactiviteiten. Als het contact gelegd is, dan bereik je de ouders sneller. Een voorbeeld is een welzijnsorganisatie in Amsterdam die een gastvrouw in dienst heeft, die alle ouders kent en weet wat er speelt. De organisatie is vier dagen



per week open en de gastvrouw is er al die vier dagen. Het is voor ouders prettig om een bekend gezicht te zien, dat werkt voor ouders drempelverlagend. Tijdens een ander gesprek vertelde een professional dat zelfs jaren nadat zij kraamverzorgster bij een moeder was geweest, de moeder nog steeds naar haar komt voor vragen over de opvoeding van haar kind.

Professionals geven ook aan dat het belangrijk is om **naast de ouder te staan**, met de ouder in gesprek te gaan en te luisteren naar zijn/haar behoeftes. Een welzijnsorganisatie werkt met het VAT-model, dat inhoudt dat ze de ouder eerst 'Volgen, Aansluiten en dan pas eigen input Toevoegen'. Dat wil zeggen dat de professionals eerst kijken wat de situatie bij de ouder is en daar zo goed mogelijk op proberen aan te sluiten. Dit houdt in dat de professionals eerst kijken naar de behoeftes van de ouders, waarna nieuwe ideeën worden geopperd.

“Een ouder vroeg mij of ik ook in de bibliotheek was. Want dan kwam ze wel” (Medewerker bibliotheek).

Het is voor ouders prettig als het persoonlijk contact de ouder aan de hand meeneemt naar de bibliotheek. Professionals geven aan dat **modelen** (voordoen) belangrijk is om aan ouders het belang van taal duidelijk te maken. Als professional moet je de ouder niet naar de bibliotheek sturen, maar met hen meegaan en hun laten zien wat je kunt doen in de bibliotheek en waar relevante boeken te vinden zijn. Daarnaast kun je de ouder ook laten zien wat voor activiteiten hij/zij thuis kan doen, bijvoorbeeld hoe je met je kind kunt praten tijdens dagelijkse taken. Door de ouders aan de hand mee te nemen zien ze in dat het ook heel leuk is om met je kind te praten. Met name NT2-ouders hebben deze handvatten nodig omdat ze andere gebruiken en gewoontes hebben dan NT1-ouders, waar het niet altijd gebruikelijk is om met je kind te praten. De vertrouwenspersoon kan dit laten zien aan de NT2-ouder door bijvoorbeeld samen naar de bibliotheek te gaan en te laten zien wat je daar kunt doen. In Arabischsprekende landen is het niet gebruikelijk om te interacteren met je (jonge) kind. 'Taalleren doe je op school' is een idee dat heerst. Arabischsprekende ouders leren door het **modelen** hoe mensen in Nederland dat aanpakken. Professionals geven daarom veelvuldig aan dat **cultureel sensitief** werken belangrijk is om ouders te stimuleren deel te nemen. Dit geldt voor zowel de NT1- als voor de NT2-ouders. Organisaties noemen daarom dat tolken handig zijn om de NT2-ouders te ondersteunen. **Tolken** worden ingezet om niet alleen de taal, maar ook om de cultuur te vertalen. Enkele organisaties zijn aan het experimenteren met de inzet van tolken en sleutelfiguren, maar zijn nog op zoek naar manieren om dit systematisch aan te pakken. Professionals signaleren dat de taalbarrière voor ouders een grote drempel is om naar aanbod te komen en tolken kunnen daarbij helpen.



“Bij cursussen moet je dezelfde groepen bij elkaar zetten, bijvoorbeeld Oost-Afrikanen, die zoeken elkaar op. Onze stelregel is: laat de ouders zich (eerst) comfortabel voelen. Dan gaan ze wellicht personen uit een andere cultuur opzoeken. Laat de ouders van elkaar leren en de kennis en ervaringen daarna verspreiden binnen andere doelgroepen” (directeur kraamzorg).

Alle professionals zijn het eens dat het inzetten van persoonlijk contact van groot belang is bij het bereiken en stimuleren van zowel NT1- als NT2-ouders. NT1-ouders zien zichzelf vaak niet als de doelgroep en nemen daarom niet deel aan taalstimulerende activiteiten. Het is dan fijn dat een vertrouwd gezicht hen de insteek en het belang van de activiteit kan uitleggen, noemen professionals. Bij hen werkt persoonlijk contact dus goed om hen bewust te maken dat de taalactiviteiten ook voor hún kinderen geschikt zijn en niet alleen voor de kinderen van NT2-ouders. Ook kan dan meteen duidelijk worden gemaakt dat het er niet om gaat dat zij het als ouder niet goed doen – deelname aan taalactiviteiten is geen ‘bewijs van onvermogen’. Bij NT2-ouders is persoonlijk contact belangrijk om een netwerk met betrokkenen en ouders op te bouwen. Naast de inzet op persoonlijke contacten werkt het volgens professionals goed als **ouders aan elkaar vertellen** over het aanbod en hun ervaringen. De professionals zeggen dat ouders niet altijd een goed beeld hebben van de inhoud van het aanbod. Als bekenden of een **vertrouwenspersoon** vertellen over de inhoud, dan zullen ouders daar eerder voor openstaan. Ouders hebben voorbeelden nodig geven professionals aan.

Een belangrijk aspect dat naar expliciet voren kwam in een groot deel van de gesprekken is dat professionals het idee hebben dat ouders **weinig kennis** hebben van het **aanbod**, van zowel het bestaan van het aanbod als de inhoud. De taalvaardigheid van de NT2-ouders speelt hier een grote rol. Professionals proberen dit op te lossen door met ouders in gesprek te gaan, ouders aan de hand mee te nemen naar het aanbod, mond-tot-mond reclame, het bieden van **visuele ondersteuning** en vooral: vertrouwenspersonen inzetten van wie de boodschap sneller aangenomen wordt. Ervoor zorgen dat ouders die wél deelnemen enthousiast zijn, is daarbij essentieel. Een organisatie is bezig met video’s op te nemen om ouders kennis te laten maken met de inhoud van het aanbod. De verloskundige en kraamverzorgster werken zoveel mogelijk met visuele ondersteuning om hun boodschap te laten overkomen.

“Een grote drempel voor deelname is onwetendheid. Alle ouders zijn betrokken, iedereen wil het beste voor zijn kind, maar velen zijn onbewust onbekwaam. Ze zijn zich er niet bewust van dat zij de belangrijkste rol in het taalontwikkelingsproces van hun kinderen hebben. Als je die kennis niet hebt, betekent dat niet dat je niet betrokken bent, maar dat je je er niet van bewust



bent. Dan is het niet vanzelfsprekend dat je naar iets als de bibliotheek gaat. Het zit niet in je systeem” (medewerker bibliotheek).

Als ouders het aanbod leuk vinden, dan zullen ze eerder over hun ervaringen vertellen tegen andere ouders, noemen professionals. Een welzijnsorganisatie in Amsterdam-Noord zet bijvoorbeeld in op museumbezoeken en kunstwandelingen. Doordat ouders enthousiast zijn over zulke activiteiten met hun kind doet de mond-tot-mondreclame vanzelf haar werk. **Mondelinge reclame** werkt dus het beste, geven de professionals aan. In een aantal steden worden, in het kader van het uitwisselen van ervaringen, diverse programma's uitgevoerd. Moeders informeren moeders (MiM) is een van die programma's voor moeders. Nieuwe moeders worden gekoppeld aan een andere moeder en kunnen op deze manier ervaringen uitwisselen en de nieuwe moeders kunnen informatie krijgen. Ook worden op meerdere plekken *Mama cafés* georganiseerd waar ouders op een laagdrempelige manier met elkaar kunnen praten over hun kind. Als activiteiten laagdrempelig zijn, dan zijn ouders gemotiveerder om deel te nemen, blijkt uit de gesprekken.

Het is intensief; we moeten intensief aan de slag: daarmee we bereiken ze wel. Mond-tot-mond. Maar er is een groep ouders waarmee lastig contact te krijgen is, daar moet je achteraan, dat is ook goed. Ik ga dan soms bij ouders thuis langs. (directeur welzijnsorganisatie)

Naast bovengenoemde zaken noemen professionals dat een voorwaarde voor ouders om deel te nemen aan taalstimulerende activiteiten, de randvoorwaarden goed moeten zijn. Uit de interviews blijkt dat als ouders (geld)zorgen hebben, **taal dan geen prioriteit** is. Ouders zijn op dat moment meer bezig met de dag 'overleven' dan met taal. Een verloskundige geeft aan dat zij niet altijd het belang van taal bij haar cliënten benoemt. Ouders ervaren stress over de bevalling en over de eerste maanden van het kind waardoor taal niet bovenaan het lijstje staat. Daarnaast is ook de **bereikbaarheid** van activiteiten belangrijk. Ouders hebben niet altijd vervoer tot hun beschikking en zijn daarom locatie-gebonden. Daarnaast kunnen ouders de **kosten** van ofwel de reis ofwel de activiteit niet altijd betalen en kiezen er daarom voor om niet naar activiteiten voor hun kind te gaan.

Een andere praktische factor die een rol speelt is het **tijdstip** van de activiteit. Ouders hebben zelf afspraken staan of moeten werken en kunnen daarom niet met hun kinderen naar bijvoorbeeld de bibliotheek. Ook geven ouders aan dat zij omdat zij meerdere banen hebben, geen energie meer hebben om nog met hun kind naar een taalactiviteit te gaan.

Als laatste aspect noemen professionals dat **laagdrempeligheid** belangrijk is. Als aanbod vrijblijvend is, zijn ouders gemotiveerder om toch te komen.



Uit de gesprekken blijkt dat vooral **moeders deelnemen aan activiteiten**. De moeder zit vaak thuis met (eventueel meerdere) kinderen en de vader is aan het werk. Sinds Covid-19 zien professionals een lichte verschuiving en doen steeds vaker vaders mee aan activiteiten. Het voorbeeld dat een professional noemt is dat door Covid-19 vaders zijn gaan inzien dat het 'eigenlijk heel erg leuk is' om met je kind activiteiten te doen. Steeds vaker wordt daarom ook ingezet om vaders te stimuleren om met je kind naar activiteiten te gaan door bijvoorbeeld medewerkers van de bibliotheek.

Professionals zien dat schaamte vaak voorkomt bij de NT2-vaders. De schaamte komt vooral voort uit het idee dat met je kind praten op straat een taak voor de moeder is.

Welke vertrouwenspersonen betrekken professionals nu bij het bereiken en stimuleren van de ouders?

Zoals hierboven genoemd is persoonlijk contact essentieel in het bereiken én stimuleren van de ouders. Organisaties zetten daarom **sleutelpersonen** in. Uit elk gesprek bleek dat sleutelpersonen waardevol zijn voor ouders. Het is fijn dat ouders met een vertrouwd persoon kunnen praten. Voor zowel NT1- als voor NT2-ouders is het belangrijk dat de sleutelpersoon **kennis heeft van de taal en de cultuur**. Een welzijnsorganisatie zet sleutelpersonen in de vorm van 'contactmedewerkers'. Deze contactmedewerkers hebben kennis van de taal en cultuur van de ouder en worden ingezet om laagdrempelig contact te bewerkstelligen. Andere organisaties maken gebruik van tolken of gastvrouwen. De professionals noemen daarnaast dat ouders het als prettig ervaren als de sleutelpersonen (gedeeltelijk) **dezelfde ervaringen** delen. Denk bijvoorbeeld aan sleutelpersonen die ook moeder zijn of kennis hebben van de wijk waar de ouder woont. Daarnaast wordt genoemd dat een pedagogisch medewerker, een medewerker van het consultatiebureau, een jeugdarts, een verloskundige en kraamverzorger ook kunnen fungeren als sleutelpersoon, zeker als zij zelf ook jonge kinderen hebben. Zij zien de kinderen en ouders regelmatig, hebben een beeld van de (thuis)situatie en kunnen daarom een belangrijke rol spelen als vertrouwenspersoon. De ouders ervaren het als prettig als bijvoorbeeld de verloskundige ook haar eigen ervaringen met het moederschap met hen deelt. Een factor die hierin echter meespeelt is dat NT1-ouders niet altijd openstaan voor hulp van welzijnswerkers, wat blijkt uit enkele gesprekken. NT1-ouders vinden dat zij niet de doelgroep zijn en hebben het idee dat dergelijke hulp alleen voor NT2-ouders is. Ouders hebben een vertrouwd persoon nodig die hen vertelt dat dit aanbod ook geschikt voor hen is.



Wat is er, volgens de betrokken organisaties, nodig om de domeinen onderwijs, gezin, gezondheid en volwasseneneducatie - voor zover die te maken hebben met jonge gezinnen - te koppelen?

Professionals noemen dat een goede samenwerking **tijd kost** en dat die gebaat is bij **zo min mogelijk personeelwisselingen**. Een goede samenwerking bestaat onder meer uit **korte lijntjes**. De verloskundige en de kraamverzorgster die we in het kader van dit onderzoek spraken, hebben nauw contact over hun cliënten en dat werkt voor beide partijen in hun voordeel. Daarnaast geven zij ook aan met medewerkers van het consultatiebureau nauw contact te hebben: als zij zich zorgen maken over ouder en kind dan geven zij dat op hun beurt weer door aan het consultatiebureau. Wat goed blijkt te werken is als verschillende organisaties rondom ouders en jonge kinderen samenwerken en *'elkaar snel weten te vinden'* in een 'breed gebouw' met meerdere hulpverleners, zoals bij JES Rijnland en Ganz Anders. Beide professionals van deze organisaties geven aan dat dat prettig is omdat de betrokkenen elkaar sneller weten te vinden. Denk bijvoorbeeld aan organisaties als de GGD, voedsel- en kledingbank, taalaanbieders en kinderopvang in één gebouw. Professionals geven met name aan dat het bij samenwerkingsverbanden essentieel is om **met de ouder in gesprek** te blijven gaan, naast de ouder te staan, en na te gaan wat de behoefte is van de ouders. Het is daarbij belangrijk om ouders respectvol te behandelen en hen serieus te nemen. Organisaties kunnen dan samen beslissen wat er voor de ouder nodig is.

Daarnaast noemen professionals dat niet alleen ouders, maar ook betrokken organisaties niet altijd een **goed beeld hebben** van het aanbod voor aanvullend onderwijs. Een medewerker van de bibliotheek noemt bijvoorbeeld dat zij er tijdens een gesprek met een consultatiebureau achter kwam dat de medewerker niet op de hoogte is van het aanbod van de bibliotheek. 'Als zij al niet weten wat het aanbod is, dan kunnen ze de ouders ook niet doorverwijzen'. Hierop aansluitend geven professionals aan dat ouders, die zich zorgen maken over de ontwikkeling van hun kind, zich eerder zullen melden bij professionals.

"We moeten met de neuzen de andere kant op, maar wel met de ruggen tegen elkaar. Dan kunnen we elkaar aanvullen en meer bieden" (directeur welzijnsorganisatie over samenwerken met andere organisaties).



3 Conclusies en aanbevelingen

3.1 Wat valt op?

Welke factoren spelen een rol in het stimuleren van laagtaalvaardige ouders om hun kinderen (blijvend) te laten deelnemen aan taalstimulerende activiteiten? Op basis van de deskresearch en gesprekken met ouders en professionals hebben we in het vorige hoofdstuk aangegeven welke factoren een rol spelen. Deze factoren in ogenschouw nemen bij het inrichten van aanbod en de communicatie over het aanbod met de ouders, is dus aan te bevelen.

Uit de deskresearch kwamen al veel aanbevelingen voor het bewustmaken van ouders, het bereiken van de ouders en het betrekken van de ouders bij het taalrijke aanbod voor hun kinderen. In de gesprekken met ouders en met professionals werden opnieuw veel van deze aanbevelingen genoemd. Ouders en professionals bevestigden daardoor wat we uit de literatuur ook al weten. Ook kwamen er in de gesprekken geen tegenstrijdige inzichten en aanbevelingen naar voren – professionals die het een zeggen, terwijl ouders het andere aangeven. En er kwam ook nieuwe informatie uit de interviews.

We zagen veel overeenkomsten tussen NT1- en NT2-ouders en vonden bijna geen verschillen. Enkele verschillen die we wel zagen zijn:

- Bij niet-bereikte NT2-ouders is met name de taal een enorme drempel. Ouders voelen zich onzeker over hun eigen taalvaardigheid in het Nederlands en doen daarom niet mee aan taalstimulerende activiteiten voor hun kind.
- NT1-ouders vinden vve voor ouders met een migratieachtergrond en niet direct voor hen zelf. NT2-ouders hebben dit niet genoemd.

In de volgende paragraaf is het totaaloverzicht te zien van alle aanbevelingen uit dit onderzoek. We noemen hieronder de opvallendste bevindingen uit de gesprekken.

- Ouders en professionals noemen beide het belang van het netwerk van de ouders. Zowel ouders als professionals geven aan dat een netwerk ervoor zorgt dat ouders beter bereikt worden. Ouders die hun weg al weten te vinden zullen eerder deelnemen aan aanbod. Dit komt omdat zij dan van andere ouders via mond-op-mondreclame of vertrouwenspersonen horen over het aanbod.



- Het belang van een vertrouwenspersoon is ook een telkens terugkerende aanbeveling, zowel in de gesprekken met ouders als met professionals. Ouders ervaren het als prettig als er een vertrouwd iemand bij de taalactiviteiten aanwezig is of dat de vertrouwenspersoon de ouders op activiteiten wijst. Warme overdracht, ouders echt meenemen naar aanbod en ‘modelen’ of voordoen hoe ouders kunnen handelen kan er juist voor zorgen dat ouders ook daadwerkelijk hun kinderen gaan laten deelnemen.
- Professionals zien in dat de randvoorwaarden een belangrijke drempel kunnen zijn voor ouders om deel te nemen aan taalstimulerende activiteiten voor hun kind, dat blijkt ook uit de gesprekken met ouders: het tijdstip, de kosten en de bereikbaarheid spelen een rol.
- Tot slot blijkt dat ouders het belangrijk vinden dat er rekening gehouden wordt met verschillende culturen. Ouders vinden het belangrijk een veilige en herkenbare omgeving te treffen voordat zij hun kind overgeven aan de activiteit. Dit geldt voor NT2 ouders, maar evengoed voor de diverse NT1 ouders. Een inclusieve, cultuursensitieve benadering is essentieel voor het bereiken en duurzaam betrekken van ouders bij het aanbod.

3.2 Aanbevelingen om ouders bewust te maken en te laten deelnemen

We hebben alle opgehaalde informatie hieronder samengebracht in drie overzichten. Daarbij hebben we dezelfde categorisatie aangehouden als we bij het deskresearch hebben gedaan:

- A. Hoe maak je ouders bewust van het aanbod?
- B. Hoe zorg je ervoor dat er aanbod is waar ouders voor kiezen?
- C. Hoe zorg je ervoor dat ouders daadwerkelijk deel gaan nemen en betrokken blijven bij het aanbod?

Het zijn conclusies uit het onderzoek, die we meteen als aanbevelingen hebben geformuleerd. Dus in plaats van ‘Het blijkt belangrijk dat het aanbod betaalbaar is’ staat er ‘Zorg dat het aanbod betaalbaar is’. Een algemene aanbeveling bij dit overzicht is: ga werkenderweg aan de slag. Begin daar waar energie is en begin klein en vanuit het kind.

De aanbevelingen die door ouders en professionals zijn toegevoegd aan wat er al in de literatuur te vinden is, staan in blauw en hebben we voorzien van een sterretje.

A. Hoe maak je ouders bewust van het aanbod?

1. * Investeer in het creëren van een netwerk van ouders.
 - Organiseer momenten waarop ouders met elkaar in gesprek kunnen gaan en ervaringen kunnen uitwisselen in bijvoorbeeld een Mama Café of een buurthuis.



- Breid het netwerk van ouders uit door in te zetten op vertrouwenspersonen uit de eigen community.
 - Zet in op mond-tot-mond reclame door ouders.
2. * *Model* voor de ouders.
- Neem ouders mee naar activiteiten om te laten zien wat mogelijk is in bijvoorbeeld de bibliotheek.
 - Laat ouders zien dat het ook 'leuk' kan zijn om met je kind te praten in huis.
3. * Zet in op mond-tot-mond reclame door ouders.
4. * Investeer in beeldvorming bij NT1-ouders: zij voelen zich niet de doelgroep voor taalactiviteiten.
5. * Zorg dat ouders op de hoogte zijn van aanbod. Zet daarvoor contactpersonen in die contact kunnen leggen met ouders. Denk aan Pedagogisch medewerkers, Taalmaatjes, Zorgmedewerkers, medewerkers van een moederopvang, NT2-docenten, school van broers en zussen.
6. Zorg voor laagdrempeligheid:
- Gebruik bestaande of – indien nodig- creëer ontmoetingsplekken in de buurt van ouders, bijvoorbeeld in de wijk.
 - Zorg dat ouders zich veilig en goed voelen bij de ontmoetingsplekken.
 - Neem de ouders mee naar de bibliotheek en laat zien waar ze relevante boeken kunnen vinden en wat er te doen is.
 - Werk eerst aan vertrouwen, gelijkwaardigheid en veiligheid. Daarna is er ruimte voor gesprekken over de taalontwikkeling van de kinderen.
7. Maak ouders bewust van culturele verschillen en ga daar cultuursensitief mee om.
- Als organisatie kun je ouders duidelijk maken dat voorlezen in de moedertaal goed, al dan niet beter is, voor het kind dan lezen in een taal waar de ouder minder machtig in is.
 - Zet in op het gebruik van tolken bij informatievoorziening naar ouders. In de moedertaal kun je het beste aan ouders communiceren over het bestaan van aanbod en het belang ervan.
8. Zorg voor informatie in meerdere talen.



--

B. Hoe zorg je ervoor dat er aanbod is dat voldoet aan de wensen en mogelijkheden van ouders?

9. Zorg voor aanbod gericht op ontwikkeling van kinderen binnen de belangstelling van de kinderen. Ouders moeten in de gelegenheid zijn om iets te kiezen wat past bij het kind zelf, zijn ontwikkelingsniveau en bij hun eigen voorkeuren en normen als ouders.
10. Laat het aanbod voldoen aan de volgende randvoorwaarden:
 - Locatie (dichtbij, goed bereikbaar, prettige ruimte et cetera)
 - Ruime openingstijden of in elk geval op momenten dat (met name) de moeders in de gelegenheid zijn om de kinderen te brengen
 - Gratis of voor lage kosten
 - Beschikbare plekken! Voorkom wachtlijsten.
11. Beperk de groepsgrootte tot maximaal 10 ouders.
12. Bied aanbod voor ouders én kinderen samen.
13. Specifiek voor NT2-ouders: voorzie ouders van de mogelijkheid om in de eigen taal over het kind te praten en geef positieve aandacht aan en waardering van meertaligheid.

C. Hoe zorg je ervoor dat ouders daadwerkelijk deel gaan nemen en betrokken blijven bij het aanbod?

14. Betrek ouders actief bij de ontwikkeling van activiteiten.
15. Stem het tijdstip van de activiteit af op de wensen van ouders.
16. Zorg voor een vertrouwde, veilige en cultuursensitieve en inclusieve omgeving.
17. Geef gelegenheid tot het opbouwen van een vertrouwensband met medewerkers, bijvoorbeeld door het doen van huisbezoeken.



18. * Zorg dat organisaties weten welk aanbod er is bij partners en investeer in gestructureerde samenwerking waarin de behoeften van de ouders centraal staan.
19. * 'Verleid' ouders ook om deel te nemen door de ruimte voor de eigen ontwikkeling van ouders voor het voetlicht te brengen en – nog beter – aan de activiteit voor de kinderen activiteiten voor de ontwikkeling van ouders te koppelen.
20. * Zorg dat ouders zo snel mogelijk gebruik kunnen maken van het aanbod van hun keuze: wachtlijsten ervaren zij als frustrerend.
21. * Zet in op mond-tot-mond reclame door ouders. Ouders vinden het prettig om van andere ouders positieve ervaringen te horen.
22. Zet sleutelpersonen in met kennis van de taal en de wijk.
 - Door persoonlijk contact tussen professional en ouder zal de ouder sneller deelnemen aan aanbod.
 - Een succesfactor voor een sleutelpersoon is volgens de professionals een gedeelde ervaring. Dit kan bijvoorbeeld ouderschap zijn, maar ook kennis van de wijk, gemeenschap en/of taal en de ervaring met het aanbod.
 - Besteed aandacht aan het vergroten van het zelfvertrouwen en de kennis over opvoeding en taalontwikkeling van ouders.
23. * Zet bij de werving van ouders in op de taal- en sociale component: kinderen vergroten hun taalvaardigheid in het Nederlands, maar leren ook andere kinderen kennen en met andere kinderen te spelen. En ouders leren ook andere ouders kennen.



3.3 Aanbevelingen voor vervolg

In deze paragraaf presenteren we aanbevelingen op basis van de deskresearch en de gesprekken.

Aanbevelingen voor de praktijk

Aanbeveling 1: Co-creatie van aanbod

Ontwikkel een aanpak voor co-creatie van aanbod met ouders.

Aanbeveling 2: Kansrijke start

Verspreid de mogelijkheden die *Kansrijke start* biedt. (<https://www.kansrijkestart.nl/>)

Aanbeveling 3: Verspreiden van kennis

Een (flink) aantal van de aanbevelingen zijn al wel bekend. *Wie ze kent, is echter de vraag.* In het kader van de gemeentelijke gezinsaanpak en via de kwaliteitsimpuls kwaliteitsaanpak laagtaalvaardige ouders van de Koninklijke Bibliotheek zijn er al vele handvatten, stappenplannen en onderzoeken beschikbaar gekomen. Stichting Lezen en Schrijven werkt bovendien aan een Handreiking voor de gemeentelijke gezinsaanpak.

Het ligt voor de hand om in eerste instantie aan te bevelen om door te gaan met het verspreiden van deze kennis. Zet bovendien ook in op beschikbare tijd voor en samenwerking tussen de personen die bij organisaties aanbod opzetten en ouders werven. Want regelmatig is het niet zozeer de kennis die ontbreekt, maar ook de tijd om alles voor elkaar te krijgen. Ook komt het voor dat de betreffende medewerker wel weet waar het heen moet, maar dat die het eigen management niet mee krijgt of de samenwerkingspartners niet weet te motiveren.

Aanbeveling 4: Gemeentelijke gezinsaanpak vanaf 2025

Vanaf 2025 wordt landelijk de Gemeentelijke gezinsaanpak ingevoerd. Gemeenten hebben dan een regierol in de aanpak van laaggeletterdheid. Om gemeenten, bibliotheken en onderwijsinstellingen hierop voor te bereiden, hebben Stichting Lezen en Schrijven, Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek van het ministerie van OCW de opdracht gekregen om een aanpak te ontwikkelen². Het is hierbij belangrijk dat gemeenten een goed gestuurde netwerksamenwerking hebben met betrokken organisaties.

Aanbeveling 5: Monitoren van activiteiten

² [De gezinsaanpak van laaggeletterdheid | Stichting Lezen en Schrijven](#)



Monitor de verschillende activiteiten door contact te houden met samenwerkingspartners of maatjes.

Aanbeveling 6: Gastouders

Ontwikkel aanbod voor gastouders in het creëren van een taalstimulerende leeromgeving, ongeacht de taal die ze dan spreken.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Aanbeveling 1: Netwerk vergroten

Onderzoek wat gedaan kan worden (en door wie) om op lokaal niveau te zorgen het netwerk van laaggeletterde ouders vergroot wordt.

Aanbeveling 2 Netwerk en systeem

We constateerden dat ouders die niet bereikt worden, vaak hun weg in het systeem niet kennen en geen groot netwerk hebben. Interessant is om te weten of die twee factoren samenhangen: hangt het hebben van een netwerk samen met je weg kunnen vinden in het systeem? Als dat zo is, dan is het werken aan een netwerk meteen de sleutel voor het systeem – en werkt het netwerk sterk door in andere elementen van zelfredzaamheid van de ouder. Daarnaast zou onderzocht kunnen worden als er samenhang is hoe het systeem veranderd zou kunnen worden.

Aanbeveling 3: Deelname ondanks ‘geen ruimte’

Onderzoek hoe je ouders kunt bereiken en stimuleren tot deelname voor aanbod als zij geen ‘ruimte’ in hun hoofd hebben. Martine van der Pluijm voert in 2023 dergelijk onderzoek uit.

Aanbeveling 4: Implementatiekwaliteit

Zorg voor implementatie van de aanbevelingen uit literatuur en interviews. Heb daarbij ook specifiek oog voor de kwaliteit van het aanbod aan taalstimulerende activiteiten. Als de werving en het (kwalitatief goede) aanbod ‘staat’ zet dan in op monitoren. Monitor de verschillen tussen het aantal ouders dat hun kinderen laten deelnemen aan de taalstimulerende activiteiten en tussen de huidige (‘oude’) praktijk voordat de wervingsaanbevelingen werden geïmplementeerd.

Aanbeveling 5: Kennis van professionals

Onderzoek wie de professional is en of betrokken professionals genoeg kennis hebben over (de inhoud van) het aanbod. Wat is het handelingsperspectief van professionals? Wat zouden professionals nog meer kunnen doen naast hun huidige activiteiten om ouders te werven, door te



verwijzen en te laten deelnemen? Lezen en Schrijven laat in 2022/2023 een onderzoek uitvoeren dat specifiek ingaat op deze vraag.

Aanbeveling 6: Aanreiken van handvatten voor persoonlijk contact

Onderzoek *hoe* professionals persoonlijk contact met ouders concreet kunnen bewerkstelligen.

Aanbeveling 7: Aanbevelingen concretiseren

Zet de aanbevelingen om in concrete handvatten voor de praktijk en kijk hoe de diverse handreikingen die er al zijn nu gebruikt worden en wat een relevante en logische aanvulling hierop is. Op deze manier wordt de implementatiekwaliteit verhoogd.



Literatuur

Gebruikte literatuur voor de inleiding

Buisman, M., et al. (2013). *PIAAC 2012: de belangrijkste resultaten*. 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs i.s.m. het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA), Universiteit Maastricht.

Expertisepunt Basisvaardigheden. (2022). *Handreiking: Kwaliteit bij de aanpak van laaggeletterdheid*. <https://basisvaardigheden.nl/kennisbank/handreiking-kwaliteit-bij-de-aanpak-van-laaggeletterdheid>

Ministerie van Algemene Zaken. (2021, 28 mei). *Taalniveau B1*. Rijkswebsites | CommunicatieRijk. <https://www.communicatierijk.nl/vakkennis/rijkswebsites/aanbevolen-richtlijnen/taalniveau-b1>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2021, 8 september). *Referentieniveau taal en rekenen*. Taal en rekenen op school | Rijksoverheid.nl.

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/taal-en-rekenen/referentiekader-taal-en-rekenen>
OECD (2015). PISA Field trial analysis report: Outcomes of the cognitive assessment. Paris: OECD.

SLO (z.d). *Wat is het ERK?*. www.slo.nl/thema/vakspecifieke-thema/mvt/erk/

1 op de 9 ouders met minderjarige kinderen is laaggeletterd. (2022, 13 december). <https://www.lezenenschrijven.nl/>. <https://www.lezenenschrijven.nl/wat-doen-wij/oplossing-voor-je-vraagstuk/1-op-de-9-ouders-met-minderjarige-kinderen-laaggeletterd>

Referenties deskresearch

Aker, E. van den, Brink, M. van den, Halewijn, E., Siekman B., & Smits, T. (2022). *Rapportage evaluatieonderzoek Kwaliteitsimpuls Laagtaalvaardige Ouders*. Amsterdam: ITTA UvA.

Anthonissen, I., Carmiggelt, B., & Pijpers, F. (2014). *Handreiking Jeugdgezondheidszorg en het toeleiden naar voorschoolse voorzieningen*. Nederlands Centrum Jeugdgezondheid.

Barnyak, N.C. (2011). 'A Qualitative Study in a Rural Community: Investigating the Attitudes,



Beliefs, and Interactions of Young Children and Their Parents Regarding Storybook Read Alouds'. *Early Childhood Education Journal* 39, p. 149-159.

Barrueco, S., Smith, S., & Stephens, S.A. (2015). 'Supporting Parent Engagement in Linguistically Diverse Families to Promote Young Children's Life Success'. *Journal of Applied Research on Children: Informing Policy for Children at Risk* 7(1), p. 1-27.

Boot, N., Pol, B., De Vos, B., & Zonneveld, E. (2019). *Bevorderen kinderopvang onder ouders met lage SES. Den Haag: Tabula Rasa*. Biblionet Drenthe & ITTA UvA (2021). Samenwerken met ouders in de Kinderopvang. Tel mee met Taal project in opdracht van het Ministerie van OCW.

Burgt, A. van de & Hoek, S. van de (2022). *Onderzoeksresultaten enquête Bibliotheekmonitor dienstverlening voorschoolse educatie, schooljaar 2020-2021*. Den Haag: Koninklijke Bibliotheek.

Crijns, M. (2017). *Lzeen en shicrejvn is neit voor iereeden vezlafneksprend. Een onderzoek naar de motivatie van ouders om betrokken te zijn bij de taalontwikkeling van hun kind*. Fontys Hogeschool Eindhoven.

De la Rie, S. (2018). *Effects of Family Literacy Programs: the role of implementation quality*. Erasmus University Rotterdam.

Eastern, A.C. (2021). 'Whoah! It has a lot of benefits!' *The Early Care and Education Perceptions and Preferences of Refugee Mothers*. The University of North Carolina at Greensboro ProQuest Dissertations Publishing.

Geens, N., & Vandenbroeck, M. (2017). 'Early Childhood Education and care as a space for social support in urban contexts of diversity'. *European Early Childhood Education Research* 21(3), p. 407- 419.

Kagitcibasi, C., Sunar, D., & Bekman, S. (2001). 'Long-term effects of early intervention: Turkish low income mothers and children'. *Journal of Applied Developmental Psychology* 22(4), p. 333-361. 2 Koninklijke Bibliotheek (2021). *Kwaliteitsimpuls Laagtaalvaardige Ouders*. Gedownload van <https://www.bibliotheeknetwerk.nl/gezinsaanpak/kwaliteitsimpuls-laagtaalvaardige-ouders>, 9 augustus 2022.

Krijnen, A.E. (2021). *Family Literacy in Context: Exploring the compatibility of a family literacy program with children's homes and schools*. Erasmus University Rotterdam. Gedownload van



<http://hdl.handle.net/1765/135392>, 9 augustus 2022.

Krijnen, E., Van Steensel, R., Meeuwisse, M., & Severiens, S. (2020). *Ouderbetrokkenheid in de voor en vroegschoolse educatie. Omgang met diverse oudergroepen en bevordering van duurzaamheid*. Erasmus Universiteit Rotterdam.

Kurvers, J., & Steensel, R. van (2022). *Over de drempels van geletterdheid: laaggeletterde ouders helpen hun jonge kind te ondersteunen*. *Nederlandse Letterkunde* 27(1), p. 8-24.

Laere, K. van, Van Houtte, M., & Vandebroek, M. (2018). 'Would it really matter? The democratic and caring deficit in 'parental involvement''. *European Early Childhood Education Research Journal* 26 (2), p. 187-200.

Laere, K. van, Vandekerckhove, A., & Lambert, L. (2020). *Hoe voorschoolse voorzieningen onderwijsongelijkheid helpen doorbreken. Inspiratie voor lokale besturen in het werken met jonge kinderen en families in armoede*. Centrum voor Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen.

Maa, J. de, & Timman, Y. (2013). *Rapportage Behoefteonderzoek Taalontwikkeling Ouderbetrokkenheid en Participatie*. Amsterdam: ITTA UvA.

Matthews, H., & Jang, D. (2007). *The Challenge of Change. Learning from the Child Care and Early Education Experiences of Immigrant Families*. Center for Law and Social Policy.

Meer, R. van der, & Wildenbos, J. (2019). *Oud geleerd is jong gedaan. Op weg naar een curatieve én preventieve aanpak tegen laaggeletterdheid*. Lost Lemon.

Meijer, N., Bosman, L., & Swankhuisen, C. (2021). *De eerste stap naar de kinderopvang. Experimenteel onderzoek naar interventies om de kinderopvang te stimuleren onder ouders met lage sociaaleconomisch status*. In opdracht van het Ministerie van SZW.

Middag, E., & Notten, N. (2022). *Intergenerationele overdracht van ongelijke kansen in Oost-Nederland. Een verkennend onderzoek*. Lectoraat Gezonde Samenleving Hogeschool Windesheim Zwolle.

Nitecki, E. (2015). 'Integrated School-Family Partnerships in Preschool: Building Quality Involvement Through Multidimensional Relationships'. *School Community Journal* 25 (2), p. 195-



219.

Notten, N., & Cobussen, M. (2021). *Voorlezen in verschillende gezinssamenstellingen*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Notten, N., & De Wijs, F. (2017). *Een beeld van de laaggeletterde ouder: Een onderzoek naar achtergrondkenmerken, leesopvoeding en taalprestaties in laaggeletterde gezinnen*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Rizk, J. (2020). "Well, That Just Comes with Being a Mama." The Gendered Nature of Family Literacy Programs'. *Early Childhood Education Journal* 48, p. 393-404.

Roeters, A., & Bucx, F. (2018). *Kijk op kinderopvang. Hoe ouders denken over de betaalbaarheid, toegankelijkheid en kwaliteit van kinderopvang*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Shuey, E., & Leventhal, T. (2021). Neighborhood Experiences of Immigrant Families with Young Children in the United States. In: Chu, H., Thelamour, B. (eds). *Conceptual and Methodological Approaches to Navigating Immigrant Ecologies. Advances in Immigrant Family Research*, p. 219-238. Cham: Springer.

Steensel, R. van, & Lucassen, N. (2016). *Vaders lezen voor. Voorleesopvattingen en gedrag van vaders en moeder in sociaal-cultureel diverse gezinnen*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Stellaard, S., & Vissenberg, C. (2022). *Veerkracht als uitgangspunt. De rol van onze morgen in het gesprek over opvoeden*. Onze Jeugd.Nu 1, p. 12-13.

Stichting Lezen & Koninklijke Bibliotheek (2019). *Strategisch stappenplan gezinsaanpak*. Gedownload van <https://bibliotheeknetwerk.nl>, 9 augustus 2022.

Stichting Lezen & Koninklijke Bibliotheek (2021). *Criteria voor kansrijke activiteiten binnen de gezinsaanpak van laaggeletterdheid*. Gedownload van <https://www.bibliotheeknetwerk.nl/gezinsaanpak/kwaliteitsimpuls-laagtaalvaardige-ouders>, 9 augustus 2022.

Veen, A., Daalen, M. van, & Heurter, A. (2015). *Keuzemotieven voor tevredenheid van ouders over de Peuterschool in Amsterdam*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.



Veen, A., Ledoux, G., Emmelot, Y.E., & Gevers Deynoot-Schaub, M.J.J.M. (2019). *Integrale kindcentra over wat hen kenmerkt*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Visser, S., Strijker, D., Edzes, A., & Rijnks, R. (2019). *Onderzoek Intergenerationele Armoede: Voortgangsrapportage 2017-2019*. Rijksuniversiteit Groningen, Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen.



Bijlage I – Overzicht van alle betrokkenen

Leden van de klankbordgroep		
Naam	Functie	Organisatie
Marion Kogelman	Pedagoog	Marion Kogelman - Bloo
Natascha Notten	Onderzoeker	Zelfstandig
Martine van der Pluijm	Onderzoeker	Hogeschool Rotterdam
Gerlinde Podt	Regiomanager	Stichting Lezen en Schrijven
Gerda Sinnema	Arts	GGD IJsselland

Professionals	
Naam	functie
Marga van Mil	Preventief logopedist
Nicoline Hoos	Coördinator JES Rijnland
Gerry Berends – Vos	Educatieadviseur biblionet Drenthe
Miriam Jennekens & Linda Winks	Medewerkers beleid en innovatie bibliotheek SCHUNK Heerlen
José Duursma & Nathalie Rodrigues	Directeur en medewerker kinderopvang Ganz Anders
Elske Heinen	Directeur bij Travers
Marleen Weggemans	Logopedist en ambassadeur laaggeletterdheid bij GGD Groningen
Willemijn Speelman	Verloskundige bij verloskundigenpraktijk Bijlmermeer
Joyce Aboagye	Directeur Joy Kraamzorg en kraamverzorgster
Saskia Noordhuis	Directeur Stichting Noordje

Organisaties die hebben meegewerkt aan het samenstellen van de focusgroepen met ouders	
Organisatie	Doelgroep
JES Rijnland	NT2
Stichting PAS	NT2
OpenEmbassy	NT2
Ganz Anders	NT1
Trias Pedagogica	NT1 + NT2
Stichting Noordje	NT1
Combiwel	NT1



Bijlage II – Overzicht focusgroepen

	Bereikt of niet-bereikt	Locatie	Aantal ouders	NT1 of NT2	Talen	Bijzonderheden
JES Rijnland	Bereikt	Speelgroep, Leiden	7	NT2	Kroatisch Indonesisch	2 vaders
JES Rijnland	Bereikt	Speelgroep, Leiden	6	NT2	Urdu, Bisaya, Abadi, Kantonees, Hongaars, Farsi, Engels en Nederlands	1 vader
Stichting PAS	Bereikt	Basisschool, Arnhem	4	NT2	Arabisch, Koerdisch en Nederlands	
OpenEmbassy	Niet-bereikt	Bij ouders thuis, Rotterdam	3	NT2	Arabisch en Nederlands	
Ganz Anders	Bereikt	Kinderopvang, Coevorden	3	NT1	Nederlands	1 moeder afkomstig uit de reizigers-gemeenschap
Trias Pedagogica	Niet-bereikt	Buurthuis, Amsterdam	3	NT2	Arabisch, Tamazight en Nederlands	Allemaal vaders
Trias Pedagogica	Niet-bereikt	Buurthuis, Amsterdam	2	NT2	Arabisch, Tamazight en Nederlands	Allemaal vaders
OpenEmbassy	Niet-bereikt	Bij ouders thuis, Zaandam	3	NT2	Arabisch	
Stichting Noordje	Bereikt	Stichting Noordje, Amsterdam	3	NT1	Nederlands	
Combiwel	Niet-bereikt	De vier Windstreken, Amsterdam	2	NT1	Nederlands	1 moeder met Jamaicaans-Surinaamse



						achtergrond, Nederlands moedertaal.
Combiwel	Niet- bereikt	De vier Windstreken, Amsterdam	2	NT1	Nederlands	
TOTAAL AANTAL			38			



Bijlage III – Interviewleidraad professionals

Algemene richtlijnen voor het interview

- Het gesprek wordt opgenomen. Vermeld dit aan de start van het interview.
- Noteer citaten, daarmee kunnen we de rapportage verrijken.
- Stel open vragen en stuur niet aan op sociaal-wenselijke antwoorden.
- Parafraseer en vat samen om te controleren of je het antwoord juist begrepen hebt.
- Laat de gesprekspartners zelf vertellen en vraag om verduidelijking door vragen te stellen als:
 - Waar blijkt dat uit?
 - Kun je daar voorbeelden van noemen?

Hoofdvraag onderzoek:

Welke factoren spelen een rol in het stimuleren van laagtaalvaardige ouders om hun kinderen (blijvend) te laten deelnemen aan taalstimulerende activiteiten?

Deelvragen behorende bij het perspectief van professionals:

- Welke ervaringen hebben professionals met het bereiken van ouders, stimuleren tot deelname van hun kinderen aan taalstimulerende activiteiten en betrekken van ouders bij die activiteiten?
- Welke vertrouwenspersonen betrekken professionals nu bij het bereiken en stimuleren van de ouders?
- Wat is er, volgens de betrokken organisaties, nodig om de domeinen onderwijs, gezin, gezondheid en volwasseneneducatie - voor zover die te maken hebben met jonge gezinnen - te koppelen?

Doel van de diepte-analyse

- Gegevens uit fase 1 (documentanalyse en vragenlijst) in meer detailonderzoeken en bevragen, aansluitend bij de onderzoeksvragen (zie hierboven).
- Op basis daarvan aanbevelingen formuleren voor breedgedragen verbeterpunten.

De focus ligt op:

- Succes- en belemmerende factoren bij de bewustwording van het belang van taalontwikkeling voorafgaand aan de vroegschool
- De motivatie van ouders
- De invloed van het gezin en het sociale systeem rondom gezinnen
- De contextfactoren
- Samenwerking met andere partijen
- Duurzame samenwerking met ouders



Introductie

Dit gesprek is onderdeel van een breder onderzoek dat het ITTA uitvoert naar de factoren die een rol spelen in het stimuleren van laagtaalvaardige ouders (blijvend) te laten deelnemen aan taalstimulerende activiteiten voor hun kinderen. De hoofdvraag die wij proberen te beantwoorden is wat de perspectieven zijn van zowel ouders als professionals als het gaat om werven en betrokken blijven van ouders en wat de ervaringen zijn die professionals hebben bij het bereiken van ouders.

Algemene vragen

1. Wat is uw naam en uw functie?
2. Wat is de visie van uw instelling over het werven en stimuleren van ouders tot deelname van hun kinderen aan taalstimulerende activiteiten en betrekken van ouders bij die activiteiten?
3. Hoe wordt deze visie gedeeld binnen het team?
4. Welke ervaringen heeft u hiermee?

Motivatie van ouders om deel te nemen aan aanbod

Het doel van deze serie vragen is om naar boven te halen hoe organisaties kunnen aansluiten bij de behoeftes en vaardigheden van ouders. Wat doen organisaties en professionals zelf om hun drempels te verlagen, in hoeverre en hoe bewegen zij naar ouders toe?

1. Maakt uw organisatie ouders bewust van het belang van vroege taalontwikkeling? En zo ja, waarom en hoe?
2. Wat zijn de activiteiten die u verricht als het gaat om het stimuleren van geletterdheid van kinderen die opgroeien in een minder taalrijke omgeving?
 - koffer, voorlezen, visuele ondersteuning, navertellen.
3. Heeft u zicht op wat ouders nodig hebben en willen weten als het gaat om de taalontwikkeling van hun kinderen (startbehoefte)?
 - Zo ja, wat hebben ouders nodig?
4. Merkt u het effect van uw activiteiten als ouders van gebruik maken van uw aanbod? Zo ja, hoe?
5. Sluiten de activiteiten aan op de vaardigheden en behoeftes van de ouders? M.a.w. hebben de ouders handvatten en motivatie om met het aanbod aan de slag te gaan?
 - Wat heeft u vanuit uw organisatie gedaan om hier goed bij aan te sluiten?



- Wat stimuleert ouders om deel te nemen aan activiteiten?
 - Welke drempels ervaren ouders om deel te nemen?
 - Wat ondernemen jullie om die drempels te verlagen? Wat heeft jullie organisatie nog nodig om de drempels te verlagen en ouders meer te stimuleren?
6. Zijn er verschillen tussen NT1- en NT2-ouders? Kunt u dat toelichten met een voorbeeld?

Invloed van de gezinsdynamiek

Er is al veel internationaal onderzoek gedaan naar de invloed van de gezinsdynamiek op de ouder-kind relatie en wat deze dynamiek betekent voor de taalomgeving thuis én het brengen van kinderen naar taalstimulerende activiteiten. Met dit onderzoek proberen we hier ook een beeld van te krijgen in Nederland.

1. Wat weet u (in het algemeen of specifiek) over de gezinssamenstellingen van de gezinnen die u ziet? Denk aan rol van vaders, een- en tweeoudergezinnen, andere familieleden. In hoeverre spelen zij een rol bij het stimuleren van ouders tot deelnemen aan vve en andere activiteiten?
2. In hoeverre speelt de SES van de ouders een rol? Denk bijvoorbeeld aan de arbeidsomstandigheden, mate van armoede, opleiding)
3. Heeft uw organisatie invloed op deze omstandigheden?

Invloed van het sociale systeem rondom gezinnen: de wijk, vertrouwenspersonen en rolmodellen

We willen ook graag zicht krijgen op het sociale systeem rondom de gezinnen en hoe dat systeem interacteert met het stimuleren tot deelname aan taalactiviteiten.

1. Wie is voor ouders in een minder taalrijke omgeving een belangrijke vertrouwenspersoon of een rolmodel? (Denk aan andere ouders, vrijwilligers, burens of pedagogisch medewerkers)?
2. (Hoe) worden deze personen betrokken bij het bereiken en stimuleren van ouders om gebruik te maken van de vve als ze een indicatie hebben? Of bij het stimuleren tot gebruik van andere activiteiten, zoals bij de bibliotheek/welzijn?
3. In hoeverre spelen instanties in de wijk een rol? Denk bijvoorbeeld aan de buurt, migrantenorganisaties, de kerk, andere dienstverleningen (zoals schuldhulpverlening, fysio in de wijk, buurtopbouwwerker, huisartsenpost, apotheken). Wat is hun rol?



4. Zijn er verschillen tussen NT1-ouders en NT2-ouders als het gaat om de invloed van het sociale systeem rondom gezinnen?

Praktische factoren

Uit onderzoek blijkt dat de contextfactoren van groot belang zijn bij het deelnemen aan taalstimulerende activiteiten.

1. Welke praktische factoren (bijvoorbeeld locatie, tijdstip activiteit, kosten) dragen bij aan de keuze van ouders voor een activiteit? Kunt u dat toelichten met een voorbeeld?
2. Zijn er verschillen tussen NT1- en NT2 ouders? Kunt u dat toelichten met een voorbeeld?

Externe samenwerking

Een integrale benadering tussen verschillende beleidsgebieden is essentieel om complexe vraagstukken in een buurt, gemeente of regio aan te pakken. Een sleutelwoord in deze benadering is samenwerking.

1. Is er sprake van een integrale samenwerking (onderwijs, zorg en welzijn, lokaal of regionaal niveau) rondom geletterdheid en gezinnen?
 - o Met welke partijen werkt u samen? (Gemeenten, school, vve, Welzijnsorganisaties, vrijwilligersorganisaties)?
 - o Wat is de rolverdeling? En hoe is dat formeel geregeld? Zijn er bijvoorbeeld samenwerkingsovereenkomsten?
 - o Hoe is het geregeld als een medewerker een functie overneemt?
 - o Hoe zijn de ouders en gezinnen hierin vertegenwoordigd?
2. Wat is de opbrengst van de samenwerking? Kunt u dat toelichten?

Samenwerking op lange termijn (vooral voor belang voor ve-instellingen)

Ouders bereiken voor activiteiten is één ding, maar een belangrijke vervolgstap is een duurzame samenwerking met ouders.

1. Wat is uw visie op een duurzame samenwerking met ouders? Waarom kan dat belangrijk zijn? En Wie heeft daarbij welke rol?
2. Wat werkt goed en wat werkt minder bij het vormgeven van een duurzame samenwerking tussen ve-professionals en ouders in een minder taalrijke omgeving?



3. Heeft uw organisatie een plan van aanpak om het samenwerken met ouders te verduurzamen?
4. Zijn er verschillen tussen NT1- en NT2 ouders? Kunt u dat toelichten met een voorbeeld?

Overige opmerkingen en afsluitend advies

Tot slot: heeft u nog een afsluitend advies? Bijvoorbeeld: waar ligt het grootste knelpunt waar we oplossingen voor moeten zoeken?

Heeft u nog verdere opmerkingen/vragen?



Bijlage IV – Interviewleidraad focusgroepen ouders

Heel fijn dat jullie er zijn! We gaan zo eerst kennismaken. Dan weten we wie jullie zijn en dan weten jullie wie wij zijn. Daarna gaan we praten over activiteiten (dingen die je kan doen) voor jonge kinderen. In Nederland is er kinderopvang voor jonge kinderen. Je kunt ook andere dingen doen met jonge kinderen om ze met Nederlands kennis te laten maken, zoals voorlezen in de bibliotheek of buurthuis. We willen graag weten of jullie weleens aan dit soort dingen meedoen met jullie kinderen en of jullie dat een leuke manier vinden om Nederlands te leren. Wij willen dit weten omdat we onderzoek doen naar wat ouders belangrijk vinden om hun kinderen Nederlands kunnen laten leren.

Kennismaken

Doel: ouders maken op een informele manier kennis met het onderwerp en activeren hun voorkennis.

Gespreksleiders stellen zich voor

Daarna: iedere ouder stelt zich voor door deze vragen (die de gespreksleider stelt):

- Wat is je naam?
- Welke taal spreek jij?
- Welke taal spreek je met je kind?
- Spreekt je kind ook Nederlands? Zo ja, waar leert hij/zij dat?
- Wanneer spreekt je kind Nederlands en wanneer de moedertaal?

Algemeen

1. Wat vind je belangrijk voor je kind (in de ontwikkeling)?

2. Maak je je soms zorgen over je kind? Waarover maak je je zorgen?

Aanbod taalstimulerende activiteiten

Doelen:

- Welke activiteiten kennen ouders
- Wat belemmert hen om deel te nemen, ja of nee.



We willen graag met jullie praten over dingen die je met jonge kinderen kunt doen om Nederlands te leren spreken en lezen. We willen zoveel mogelijk voorbeelden horen.

[Evt aan de hand van afbeeldingen. Denk bijvoorbeeld aan de VoorleesExpress of een voorleesochtend in de bibliotheek. Welke dingen om Nederlands te leren ken je nog meer?]

1. Wat kun je allemaal doen met je kind om taal te leren, denk je?

[Evt aan de hand van afbeeldingen. Bijvoorbeeld. kinderopvang (vve), programma's in de bibliotheek, Opstapje, VoorleesExpress etc.]

- Heb je weleens van deze activiteiten gehoord?
- Wat past bij jou?/Wat vind jij leuk om met je kind te doen?

2. Van wie heb je ervan gehoord?

[Bijv. consultatiebureaus, door vertrouwenspersonen zoals andere ouders of door reclame (bijv. posters).]

Doet je kind weleens mee als er dingen worden georganiseerd om Nederlands te leren?

Waarom wel/niet?

[Aan de hand van afbeeldingen. Hier proberen te achterhalen wat ouders motiveert/stimuleert om hier gebruik van te maken.]

3. Zou je je kind naar de opvang willen laten gaan? **Waarom wel/niet?**

Denk aan: invloed van familie, wijk, tijd/locatie, intrinsieke motivatie, extrinsieke motivatie, financiële situatie.

[Aan de hand van afbeeldingen]

4. Wat vind je belangrijk bij een kinderopvang?

[Eventueel aanvullen met voorbeelden zoals praktische zaken zoals openingstijden, locatie, kosten (en info over toeslag) en beschikbare plekken, maar ook een warme omgeving of aandacht voor culturele verschillen.]

5. Wat vind je belangrijk om te doen zodat je kind Nederlands kan leren?

6. Denk je dat jouw kind goed Nederlands gaat leren?

7. Wat doe jij als ouder om je kind Nederlands te laten leren? Denk aan bijvoorbeeld voorlezen.

8. Als je vragen hebt over je kind, bijvoorbeeld over de opvoeding of over taal leren, aan wie vraag je dan hulp?



Ervaringen/behoefden/belemmeringen van ouders met de kinderopvang (evt. met ve-programma)

Doel: in kaart brengen wat de ervaringen en behoeftes zijn van ouders met de kinderopvang (evt. met ve-programma). En wat ouders belemmert hun kinderen naar de kinderopvang te sturen.

Gaat je kind (of kinderen) naar de kinderopvang?

Bij antwoord 'ja'

1. Hoe ken je deze opvang?
2. Waarom heb je voor deze opvang gekozen?
 - Is er een ve-programma? Heb je daarom voor deze opvang gekozen?
3. Wat vind je van de opvang?
4. Wat vind je goed aan de opvang? Noem een voorbeeld.
5. Wat kan nog beter in de opvang? Noem een voorbeeld.
6. Vind je dat je goed kunt praten met de mensen die bij de opvang werken? Praten jullie bijv. over je kind en over wat je kind op de opvang doet?
 - In welke taal praten jullie?
 - In welke taal praten ze tegen je kind op de opvang?
 - Wat gaat goed?
 - Wat kan beter?
7. Wat doe jij als ouder op de opvang?
 - Kijk je soms een paar uur mee? Blijf je wel eens langer?
 - Praat je weleens met andere ouders op de opvang?
 - Doe je wel eens iets samen met je kind op de opvang?
 - Krijg je wel eens iets mee naar huis om te doen? Krijg je hier uitleg over?
 - Heb je tips voor de opvang over activiteiten met ouders?

Afronding

We willen dat in de toekomst meer kinderen mee kunnen doen met Nederlands leren. Heb je tips voor ons?

Willen jullie nog iets zeggen of iets vragen?

